

Pitäjänpäiväyleisöä. Esiintyjinä M. A. Numminen ja Tommi Parko.

Somero- Seuran kesä 1969

Somero-Seuran puh. joht. Tapio Horila ja sihteeri Helvi Nurmi jakavat kunniakirjat. Vas. Ensio Männistö, Arvid Gustafsson, Leo Suvenmaa, Jussi Suhonen ja Impi Leppälä.

Kotiseuturetkestä on tullut somerolaisille kesäinen kansanjuhla, jonka suosio on vuosi vuodelta kasvanut: viidennellä kotiseuturetkellä oli osanottajia jo lähes kaksi ja puolisataa. Kuvassa retkeläisiä vaihtamassa kuulumisia Vilukselan Sarkilla.

Arvid Gustafsson haastattelee Vilhelm Kiliä.

Somerolaista sahtia. Heti saapumisen jälkeen nautittiin kotoista sahtia Riutan torpassa. Vas. Meeri ja Eino Laiho (matkanjohtaja), Hellä Solanterä (Seteri), L. M. Solanterä ja Eila Koskinen. Pöydän päässä Someron puvussa Kyllikki Kujanpää.

Urheilumuistoja Somerolta vuosikymmenten takaa

Impi Leppälä

Nämä muistikuvat ovat mieleeni jääneitä tapauksia jo alle 10-vuotiaasta alkaen. Tapah-
tumapaikkana on Sylvän kylä. Naapurikylien
innokkaimmat urheilijat olivat Ollilan, Paltan,
Rautelan ja Lahden kylistä. Ajat, vuosiluvut
ja päivämäärät eivät ole tiedossani, samoin
puuttuvat tulokset. Yritin kyllä hankkia niitä,
mutta kukaan ei enää niistä tiennyt, vain muu-
tampia tuloksia on tiedossa.

Alkuvuosina ei ollut mitään urheiluseuraa,
eikä myöskään urheilutaloa, urheiluhenkä kyllä
oli. Suurin este oli toimitsijain puute sekä kovat
luokkaerot. Eivät oikein sopineet talojen pojat ja
tyttäret palkkaväen kanssa samalle paikalle,
niinpä palkolliset alkoivat käydä Paltan työ-
väenyhdistyksen riennoissa.

Sylvänällä oli alkuvuosina vain hiihto- eli
sukseemiskilpailuja sekä juoksukilpailuja. Hiih-
tomatkan pituus oli 5—10 km, tarkkaan mitat-
tuna se ei aina näinkään pitkä ollut. Juostava
matka vaihteli 100—500 metrin välillä. Kokoon-
tumispaikka hiihdoissa oli Sylvänällä kauppias
J. K. Sirenin luona.

Paikkakunnan innokkaimmat osanottajat
olivat Näykin veljekset Matti, Juho ja August;
hiihto oli näiden veljesten paras laji. Toinen
veljeskolmikko oli Sylvän Jallilla Jussi, Aku
ja Venneri. Kaikki olivat hyviä hiihtäjiä, Venneri
oli myös hyvä juoksemaan, samaan luokkaan
kuului seppä Oskari Aalto, tähän vanhaan urhei-
lijajoukkoon kuului myös kaikille tuttu Paukku-
mäki (Jalmari Maaniitty), juoksijaveteraani
Lahden torpparikulmilla. Hänen treenaus- eli
harjoitustapansa oli hauska: kun paikkakunnan
toiset nuoret Pitkälärvälle tansseihin mennes-

sään istuivat reessä, niin Paukkumäki juoksi
perässä hevosen tuntumassa ja hyvin oli pär-
jännyt. Vielä on mainittava juoksijana tunnettu
Lauri Takila (ent. Davedson) sekä kenkäkaupan
omistaja Verner Peltomäki.

Harjoittelemisen tapahtui siihen aikaan niin
kuin toisilta salaa, joskus kilpailijat ottivat
yhteyttä toisiinsa. Tähän tapaan he tuumivat:
"Eiks piretä pienet suksikilpailut?" Kokosivat
keskuudestaan palkintosumman, jolla sitten os-
tettiin jokin esine tai kirja, sitten näytettiin kuka
on kuka. Oli ja sattui siinä koitoksessa jotain
hämärääkin, mikä aiheutti pientä salaista vihan-
kipinää: "saapas näkkee mitä kenkä tekkee",
oli hyvin yleinen sanansutkaus näissä tilanteissa.

Selostan lyhyesti näiden vanhempien urheili-
joiden valmistautumista hiihtoon, heidän vaate-
parttaan, suksien rasvausta ja suksien notko-
painoon laittoa. Sukset tervattiin anturanpuolelta
ja kuumennettiin avotulella ulkona, tervan men-
tyä hyvin sisälle laitettiin sukset notkopainoon
hirsinurkkien rakoon, painosta oton jälkeen
hangattiin suksenpohjaa isolla korkilla tai kui-
valla koivupuun palikalla, suojasäällä siveltiin
anturoihin talikynttilää tai ryssän "saipjoo"
lipsumisen ja lumen tarttumisen estämiseksi.
Suksivoiteita ei paikkakunnalla ollut saatavissa.
Hiihtäjien vaatetus oli kirjava. Näykin pojilla
ja Aallolla oli kirjava myssy ja jaloissa kippura-
kärkiset hiihtotossut.

Näissä vanhemman polven kilpailuissa oli
tavallisesti yhteislähtö. Hiihtäjät olivat kyllä
tietoisia hiihtoaajoistaan, sillä harjoituslenkille
lähdettyä katsottiin tuvan seinäkellosta tark-
ka lähtöaika ja palattaessa tehtiin samoin, muu

het ovat myös todenneet, että nykyisin tiedossa
olevalla taidolla maapallo voisi ruokkia 50-80
miljardia ihmistä. Mutta meitä ei auta se, että
keinot ovat olemassa, jos ihmisten tietämättö-
myys ja tunteet estävät käyttämästä niitä. Ih-
misten kouluttamiseen, oppimiseen ja uuden hy-
väksymiseen kuluva aika erottaa toisistaan keks-
sinnön ja sen toteuttamisen sellaisessa laajuus-

nessa, että siitä olisi ihmiskunnalle todellista
hyötyä. Enää ei riitä se, että meillä on hyvää
tahtoa ja keinoja vaaran torjumiseen, tarvitaan
myös nopeaa tiedon vallankumousta, jotta noita
keinoja voitaisiin käyttää. Jotta meidän ei tar-
vitsisi menettää viimeisiäkin rippeitä rauhan ja
hyvinvoinnin illuusioistamme.

Madonna

*En nähnyt kynttilöitä,
joulupuuta.*

*Vain äidin, lapsen näin,
en muuta.*

Ja urut soivat Ave Mariaa.

*On kaikki hyvin. Suojaa
äidin syli.*

*Vaan Maria jo näkee
vuotten yli.*

Ja risti piirtyy vasten Golgataa.

Taas joulu on.

Nyt loistaa kynttilät.

On aika kuulla Ave Mariaa.

E. A.

Maassa rauha?

Kirsti Siven

Kahtena päivänä vuodessa ihmisillä on Hyvä Tahto. Kahtena päivänä vuodessa me suomalaiset itsemme ylellisen illuusion rauhasta, onnesta ja hyvinvoinnista. Annamme vatsan tehdä meidät onnellisiksi ja joululaulujen lohduttaa meitä kuin silloin ennen legendaarisina Lapsuuden Jouluina. Muutaman tunnin tulitauko Vietnamissa, ylimääräinen lasti maitopulveria Biafraan, joulun sävellahja 22000 ja Prahassa sataa unohduksen lunta, jotta maassa rauha olisi. Mutta miksi me pystymme vain illuusioon, miksi me olemme juhlan jälkeen taas siinä, mistä lähdimme?

Kun samaan lajiin kuuluvat eläimet taistelevat keskenään, on yleensä kysymys arvoasemasta tai asuinalueesta. Taistelun syyt ovat siis samoja kuin ihmiselläkin, mutta taistelu on luonteeltaan oleellisesti erilaista: eläimet taistelevat luonnon suomin välinein ja useimmiten yksi yhtä vastaan, ihminen on kehittänyt sodan tehokkaan joukkotuhojärjestelmän ja korvannut fyysisen voiman toinen toistaan nerokkaammilla aseilla. Eläintieteilijä Desmond Morris toteaa kirjassaan Alaston apina: ”Jos lajin on säilyminen hengissä, sillä ei yksinkertaisesti ole varaa kulkea ympäriinsä itseään teurastaen. Lajinsisäistä aggressiota on hillittävä ja ehkäistävä, ja mitä vahvempia ja hurjempia lajin saalistusaseet ovat, sitä vahvempia on oltava niiden estojen, jotka ehkäisevät käyttämästä niitä keskinäisten riitojen selvittelyyn.” Ihmisten sodassa tekee tappamisen helpoksi se, ettei vastustajaa tarvitse edes nähdä, hän on niin etäällä ja niin outo, ettei häntä tarvitse ajatella itsensä kaltaisena yksilönä. Ihmisen mielettömän tottelevaisuuden, joka saa joukot lähtemään johtajiensa käskystä kerran toisensa jälkeen taisteluun, piti-vätpä joukon jäsenet sitä oikeana tai eivät, Morris selittää johtuvan ihmisen erityisen kehittyneestä yhteistoimintavaistosta. Alkaessaan hankkia ruokansa metsästämillä ihminen tarvitsi yhteistoimintaa ja tämä sinänsä positiivinen piirre lujittui, kunnes se kääntyi häntä itseään vastaan: uskollisuudesta metsästyksessä tuli uskollisuutta taistelussa. Ihmisellä ei varmasti ole varaa itsensä teurastamiseen sen paremmin kuin mil-lään muullakaan lajilla, ”eläimellistä” taustaamme vasten tarkasteltuna rauha näyttää hyvin välttämättömältä, mutta myös hyvin vaikeasti saavutettavalta.

Sitä mukaa kuin ihminen on kehittänyt tapomenetelmiään yhä paremmiksi, ne ovat alkaneet myös pelottaa häntä. Aluksi pyrittiin rauhan turvaamiseen yrittämällä vähentää avoimen konfliktin mahdollisuuksia sopimuksin ja neuvotteluin. Sitten havaittiin, että jos halutaan päästä aseiden käytöstä, olisi viisainta päästä myös aseista. Ensimmäinen yleiseen aseidenriisuntaan tähtäävä kongressi pidettiin Haagissa vuonna 1899. Ydinaseiden kieltämiseen tähtäävät toimet aloitettiin toisen maailmansodan jälkeen. Vuosina 1943–64 kasvoi ihmisen käytettävissä olevien räjähdysaineiden voima lähes kymmenmiljoonakertaiseksi. Suurimman tänä aikana Neuvostoliitossa kokeillun pommin voima on arvioitu vastaavan 97 miljoonaa tonnia trinitrotolueenia, kun taas suurin Saksaan vuonna 1945 pudotettu pommi sisälsi 10 tonnia trinitrotolueenia. Aseidenriisunta on jäänyt kauniiksi teoriaksi neuvotteluissa, joissa epäluuloisuus ja laskelmointi ovat voittaneet pelon ja vastuun maailman tulevaisuudesta. Mikään suurvalta ei halua vähentää varustustaan ensimmäisenä ja kaikki närkästyvät ajatuksesta, että tätä toimenpidettä pitäisi puolueettoman kansainvälisen elimen valvoa. Kyräily jatkuu ja ihmiskunta saa tyytyä epävarmaan ja tulenarkaan kauhun tasapainoon.

Ihminen on yrittänyt ylevöittää sotaa teke-mällä siitä sankaruutta aatteen, uskonnon ja isänmaan nimissä. Aatteen tai uskonnon nimissä tappaminen on hirvittävää itsekkyyttä: miten minä voin olla niin varma siitä, että sellainen ihminen, joka ajattelee toisin kuin minä on väärässä? Ihmisoikeuksiin kuuluu oikeus uskoa ja ajatella haluamallaan tavalla joutumatta tapetuksi. Ihmisoikeuksiin pitäisi kuulua myös oikeus kieltäytyä tappamasta. Itsekkyyden ja suvaitsemattomuuden vuoksiko me niin helposti annamme uskotella itsellemme, että kuollutkin ihminen on parempi kuin ”vääräoppinen” ihminen?

Kun olemme taistelleet isänmaan nimissä, on ollut kysymys pikemminkin aatteellisesta isänmaasta, abstraktisesta valtiosta, kuin kirjaimellisesti asuma-alueesta ja elintilasta. On taisteltu maasta vallan vuoksi, ei elintilan vuoksi. Valta-va väestönkasvu on kuitenkin tehnyt todelliseksi vaaran, että joutuisimme taistelemaan myös tilasta ja hengissäpysymisestä. Menetelmät tämän vaaran torjumiseksi ovat olemassa, on kehitetty syntyvyydensäännöstelymenetelmiä, ja tiedemie-

talonväki vahvisti asian. Edellä mainitut hiihtäjät olivat melko tasaväkisiä.

Nämä kaikki urheilutapaukset ovat olleet ennen nuorisoseuratoimintaa. Seuran toiminta alkoi noin vuonna 1916 vilkastua: kesällä pidettiin kesäjuhlia Timperin tappurimakasiinissa, Ylöpirtin makasiinissa ja myöskin Jallin talossa. Näissä tilaisuuksissa oli myös urheilukilpailuja. Kilpailut pidettiin maantiellä, paitsi korkeutta hypättiin purukasaan talon takapihalla. Näihin kilpailuihin eivät naiset vielä ottaneet osaa. Kun sitten jatkettiin joka vuosi tätä menoa, urheilu elpyi ja naisväkikin uskaltautui mukaan, ensiksi hiihtoon ja myöhemmin myös yleisurheiluun. Näistä sen aikuisista naishiihtäjistä mainittakoon sisarukset Anna ja Lempi Jokiniemi, Laura Tanttila, Liisa Timperi, Lahja Pelto-Timperi ja Saara Näykki.

Vähitellen juhlat ja kesäurheilukilpailut siirtyivät Nuorisoseuran suojiin. Myös pikkupojille alettiin järjestää omia kilpailuja, mm. pussijuoksu oli suosittu. Palkinnoiksi heille annettiin pullaa ja limonadia.

Kallio-Haippo Lehti Someron museon historiikkiin

Tapio Horila

I
Sunnuntaina elokuun 28. päivänä 1955 Somero-Seuran johtokunnasta oli liikkeellä kolme miestä: Paul Kilpelä, Arvo Älli ja minä. (Lisäksi oli matkassa kaksi pikkupoikaa Heikki ja Ilkka.) Riutan torppa oli kesän aikana kohonnut Someron museon tontille, ja meillä oli kiire löytää pihaan lisärakennuksia. Iltapäivän aikana olimme etsineet niitä Ällin autolla ajaen Tammelan läntisistä kylistä Talpialta ja Torrolta. Päivä oli jo kallistumassa iltaan, mutta yhtään meidän tarkoituksiimme sopivaa rakennusta ei ollut vielä löytynyt.

Samana kesänä tällaisia etsintäretkiä oli tehty jo useita eri puolille Someroa ja myös naapuripitäjiin. Ainoa saalis oli ollut toistaiseksi se, että elokuun 7. päivänä oli saatu ostaa luhti Kuusjoenperän Yliharmilta. Ei siis ihme, jos mielemme alkoi olla hieman matalalla, kun Tammelan retkikään ei näyttänyt tuottavan tuloksia. Paljokaan iloa ei meille koitunut asukkaiden tavan-

Palkinnoista voi sanoa, ettei ennen 1920-lukua annettu muuta kuin jokin esine tai kirja ja nuorille jotain makoista. Timperin Liisa muistelee, että hän kerran sai palkinnoksi tiskisutin ja toisella kertaa vesikauhan.

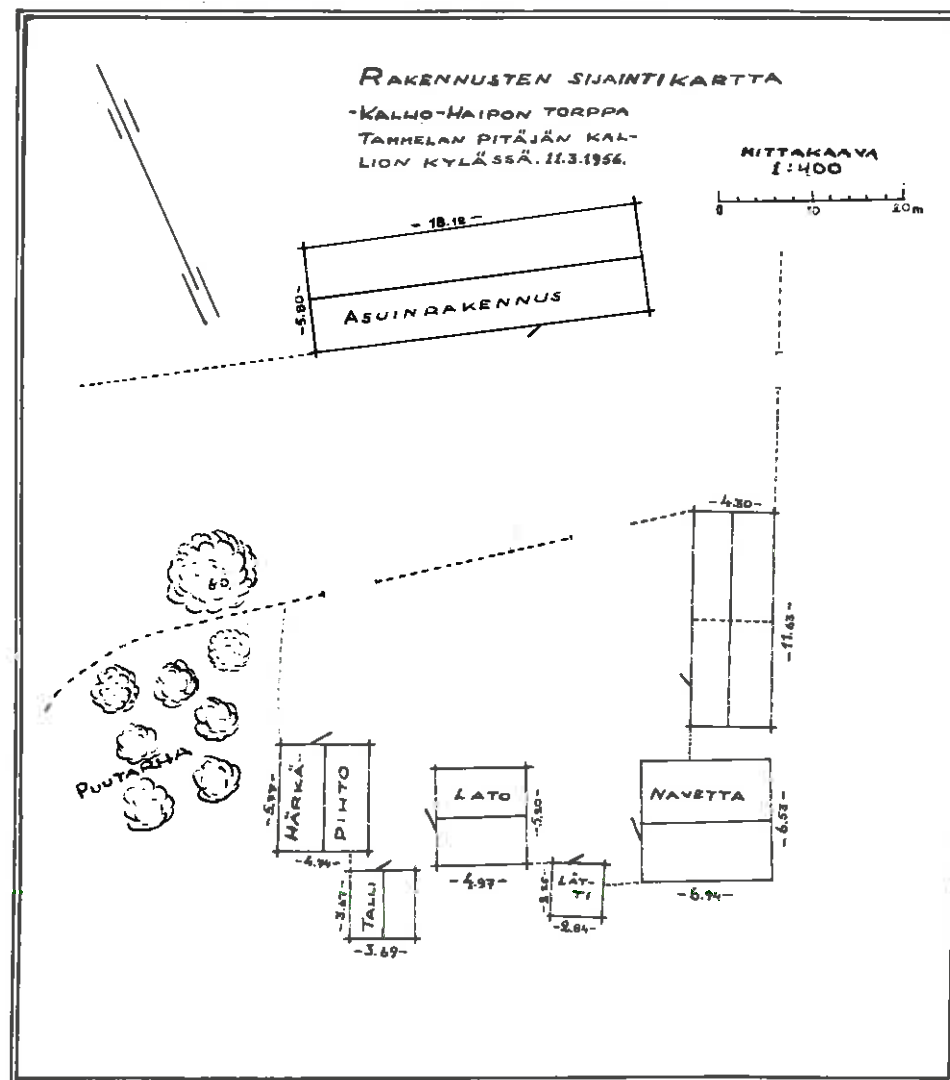
Muutama hauska juttu: Keenisen Jussi oli hauska poika ja hyvä hiihtäjä. Kerran hän taas voitti kilpailun. Kysyimme, miten hän niin kovin pääsi. Jussi vastasi: ”No mää mein ihan tommot loikkaamal.” Hemmin Perttu (Ruohonen) oli pienestä asti äkäinen. Hän esittäytyi kouluun mennessään: ”Mää olen Perttu Hemminki Hemmi.” Toiset oppilaat sanoival, että se on Ruohonen. Jos tämä Perttu huomasi häviävänsä hiihdossa, hän löi joskus kiukussaan ladun varrella poikki toisen suksensa oman polvensa päällä, käveli naurussa suin maaliin ja sanoi: ”Saamari kun meni suksi poikki.”

Toimitsijat olivat itse olleet hyviä urheilijoita. Näykin Matti oli oikea nuorison ystävä, hän yritti aina pitää toimintaa vircessä. Paavo Roto oli toinen yhtä innokas. — Nyt ei Sylvällä ole minkäänlaista toimintaa.

omaisista kertomuksista, että sellainen ja sellainen rakennus oli heilläkin vielä hiljattain ollut, mutta hajotettu ja pantu polttopuiksi silloin ja silloin, kun ei luultu sitä enää mihinkään tarvittavan. Meistä tuntui jälleen, että olimme museosuunnitelminemme auttamattomasti myöhässä.

Muistaakseni Torrolla joku asukkaista oli vihjaillut, että ”Kallio-Haipossa” ehkä olisi vielä vanhoja rakennuksia. Kilpelä ja minä olimme arvelleet, että se oli taas niitä sen luokan vihjeitä, joiden narraamina olimme monesti ennenkin joutuneet etsintäretkillämme kulkemaan johonkin turhanpäiväiseen kohteeseen. Olimme väsyneitä ja ehdotimme, että lopetettaisiin toivottomalta tuntuva hakeminen siltä seudulta ja lähdettäisiin kotiin. Mutta Arvo Älli oli pannut mieleensä Torrolla kuulemamme vihjeen ja oli ehdottomasti sillä kannalla, että tieto oli tarkistettava. Hän oli tässä asiassa niin itsepintainen, että meidän muiden oli annettava periksi.

Monien kyselyjen jälkeen löysimme vihdoinkin

Haipon pihan pohjakaavio. Riihi (pihasta länteen) ja sauna (itään) olivat niin etäällä, etteivät ne so-
pineet kohtuullisesti piirrokseen. Navetan yläpuolella (ilman teks-
tiä) vanhempi navettarakennus, jonka pohjoispää oli ajokaluvä-
jana. Pisteviivoin merkitty on riukuaitaa. Puutarhassa vanhoja omenapuita, joiden kerrottiin ol-
leen ensimmäisiä paikkakunnalla. Mitannut ja piirtänyt Pertti Viitanen.

Patamolta polunpään, josta piti päästä Kallionky-
län Haippoon. Auto oli jätettävä siihen. Matkaa
jatkettiin patikoimalla pitkin kivistä metsäpolkua,
joka oli ollut Haipon asukkaiden kulkuväylä muu-
hun maailmaan.

Patikointia riitti parisen kilometriä, kunnes
metsä loppui lähellä Haipojärven rantaa. En
liioittele, kun sanon, että pysähdyimme miltei lu-
moutuneina. Edessämme oli erämaan torppa sel-
laisena kuin saatoimme kuvitella sen olleen vä-
hintään sata vuotta aikaisemmin.

Vähitellen pääsimme eroon epätodellisesta
tunnelmasta ja museomiehen vaistomme heräsi-
vät. Patamolta oli tullut mukanaamme torpan
omistaja, Haipon vävy Oiva Kuhanen, jolta saim-
me tietää, että torppa oli ollut jo jonkin aikaa kyl-
millä ja ettei hänellä ollut mitään rakennusten
myymistä vastaan. Koska piharakennukset sekä
kooltaan että tyylistään olivat aivan ihanteellisia
Riutan torpan piharakennuksiksi, valitsin nope-
asti niistä neljä, nimittäin sikolätin, ladon ja kak-
si tallia, joista toinen oli ollut aikaisemmin pihat-
tona. Muita meidän käyttöömme sopivia raken-
nuksia ei ollutkaan. Esim. pihasta länteen sijain-

nut elkikattoinen riihi oli jo siirrettäväksi liian
laho, ja itäpuolella lähinnä järveä ollut sauna
taas vaikutti torpan rakennukseksi kovin suurelta.

Kaikki neljä rakennusta maksoivat yhteensä
20.000 vmk. Samaa hintaan saimme valita lisäk-
si museoon sopivaa irtaimistoa, jota tosin ei ollut
enää paljoa. Niinpä museon luhdin lihapuodissa
nykyisin oleva maitoastioiden säilytyskaappi on
peräisin Haiposta, samoin Riutan tuvan jyrkät
penkit on tuotu Haipon pirtistä, koska Riutasta
penkit oli ehditty hävittää. Arvokkain esine oli
kuitenkin yksiaisainen härkärattaiden pohja, joka
lienee museomme suurimpia harvinaisuuksia.

Vuonna 1949 — aikana, jolloin Haipossa vielä
asuttiin — oli toimittaja Esko Viljanen kirjoitta-
nut torpasta mainion kuvauksen Forssan Lehteen
(1.9.). Siinä hän selosti yksityiskohtaisesti mm.
päärakennuksen vanhakantaista sisustusta, joten
en tässä puutu siihen puoleen. (Sama artikkeli on
painettuna Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museo-
yhdistyksen toimittamassa sarjajulkaisussa Koti-
seutukuvaus Lounais-Hämeestä XXX, Forssa
1949, mikä on saatavissa mm. Someron kunnan
kirjastosta.) Haippoon tullessamme emme tätä

Vain pari minuuttia

Kerttu Vesterinen

Sattuipa kerran, että jouduin pitämään juhla-
puheen, jonka valmistukseen sain aikaa vain nipin
napin pari minuuttia.

Tämä tapahtui silloin, kun elimme ensimmäis-
tä syksyä Somerolla ja täällä olivat mikkelinpäi-
vänä sotainvalidien juhlat, jotka alkoivat kirkos-
sa ja jatkuivat seurakuntatalossa päivätilaisuus-
tena. Sali oli viimeistä sijaa myöten täyttynyt.

Juhlassa oli vieraana puhujana rovasti Rape-
li. Olin hänen oppilaitaan kansanopistossa ja si-
ten henkilökohtainen tuttava. Ennen juhlan alkua
tervehtiessään hän lausahi: "Täälläkö Sinäkin
olet?" "Siellähän minä olen, minne Jumala on
johtanut", vastasin. Istuin täpötäyden salin kes-
kellä aivan keskikäytävän reunassa. Juhlan puo-
livälissä lausui eräs tyttö runon, minkä jälkeen
lauloimme "Kun nuoruuden aika on ruusuinen".
Päästyämme sen puoliväliin, näin äkkiä rovasti
Rapelin kasvot kumartuneina puoleeni niin lähel-
lä omiani, että pakostakin säpsähdin. Hän oli tul-
lut huomaamatta ja hänen silmänsä katsoivat
minuun kysyvinä. Mitä nyt, käväisi mielessäni.
"Tulisitko pitämään lyhyen puheen?" hän kuiska-
si. Aivoni työskentelivät kuumeisina: mistä saisin
aiheen, mitä puhuisin, miten sovitaisiin sanani.
Rovasti odotti, ratkaisu oli tehtävä muutamassa
sekunnissa. Olin yhä vaiti ja häkeltynyt. "Tulet-
ko?" tiukkasi rovasti. "Nytkö heti?" kysäisin.
"Nyt heti tämän laulun jälkeen", hän sanoi. Tie-
tämättä vieläkö, mistä puhua, annoin sekavin
tuntein hänelle myönteisen vastauksen. Hän pois-
tui yhtä hiljaa kuin oli tullutkin ja minä aloin rii-
sua päällysvaatteitani, en ehtinyt eteiseen vaan
jätin ne penkille, haroin tukkaani 'viisipiikkisel-
lä', samalla kun hädissäni valmistin sanottavani.

Samassa loppui laulu ja rovasti Rapeli ilmoit-
ti yleisölle: "Entinen Sairalan kansanopiston op-
pilas pitää nyt lyhyen puheen." Huomattuaan, että
minulla oli työtä tuskaa ehtiä ajoissa paikalle,
hän keksi viivyttellä ja ilmoitti: "Kun Somerolla
toimivat nämä nuorisopiirit, niin käykää tekin
karjalaiset nuoret, näissä kerhoissa." Samassa oli

vuoroni astua yleisön eteen. Rovasti Rapelin väli-
kuulutus oli minulle tervetullut ajanjatke, rahtu-
nen, mutta kumminkin kullannarvoinen. Unohdin
muun, keskityin puheeseen, yritin epätoivoisesti
koota yhteen vanhaa ja uutta ja luoda vanhasta
uutta. Menihän puhe jotenkuten. Luulen, että yh-
deksänkymmentäyhdeksän prosenttia siinä oli
omaani ja loput Jumalan sanaa — kuitenkin Ju-
mala on kaikkien ajatustemme Herra. Ei kai voi-
tane parin minuutin aikana kyhätä loistavaa juh-
lapuhetta, sitä ei kai kukaan vaatinekaan, mutta
en kuitenkaan lukenut mitään vanhaa saarnaa,
sellaistahan en edes omistanut, koska pidin pu-
heeni aina ulkomuistista.

Nyt tiedätte myös sen, miksei ulkoasuni ollut
niin edustava kuin juhlapuhujalla tulisi olla. Se-
hän tässä eniten hävettikin ja harmittaa vieläkin,
koska esiinnyin somerolaisen juhlayleisön edessä
ensi kertaa. Minulla on sellainen tunne, että ul-
koisista seikoista johtuu, että moni kuuli ja muisti
minut, koska yksi ja toinen kysyi jälkeinpäin:
"Olitteko Te se, joka puhui silloin seurakuntata-
lossa?" Tämän "penkistä juhla-kansan eteen" -me-
nettelyn eräitä pahimpia puolia onkin, ettei osaa
ennakolta pukeutua juhla-asuun, sillä tavallises-
tihan kaikki esiintymään aikovat pukeutuvat par-
haimpiinsa, reilaavat ja peilaavat, ollakseen
moitteettomat. Minun oli mentävä sellaisena kuin
satuin olemaan.

Uskon, että rovasti Rapelin sen kertaisen tem-
pauksen takana oli kauaskantoinen suunnitelma
myöhempiä esiintymisiäni ajatellen. Kun olin sil-
loin vielä melko vieras, uusi tulokas Somerolla,
hän veti minut esiin kuin toisten varjossa kasva-
van puun metsän pimennosta. Tämä rovasti Ra-
pelin operaatio, "vain pari minuuttia", oli kuin
Someron silloisille papeille annettu vihje, että täl-
tä taholta saatte pikaohjelmaa sitä tarvittaessa.
Tämä vihje olikin heille kuin vihreä merkkivalo.
Ja he ovat noudattaneet kehotusta: tähän tyyliin
on jatkunut aina näihin aikoihin.

Tervan valmistuksesta

Frans Tuominen

Tervan valmistus on taakse jäänyttä elämää kuin Eldankajärven jää. Kerron mitä olen nähnyt ja kokenut tervahommissa. Kun olimme matkalla kasvatusisäni ja naapurin isännän kanssa Liesjärvellä Niemisen vaatetusverstaalle, huomasin ihmeekseni, että kasvavia mäntyjä, oikein komeita tukkipuita oli kuorittu pystyssä aina oksiin asti. Kysyin kasvatusisältäni, minkä tähden on pilattu komeita tukkipuita. Hän kertoi, että ne ovat sellaisia tehtyjä kapeuksia. Siihen naapurin setä lisäsi, että ne ovat keinoitekoisesti tehtyjä tervaksia, joista jonkin ajan kuluttua valmistetaan tervaa. Luultavasti Liesjärvellä oli siihen aikaan vielä tervan valmistajia.

Olen ollut monta kertaa seuraamassa tervan ja pajahiilen valmistusta. Muistissani on säilynyt se, kun mestarit aina sanoivat, että jos pääsee susi tervahautaan tai hiilimiiluun, niin koko panos on piloilla ja työ on mennyt hukkaan.

Tervahauta oli yksi vanhan kansan työmuoto, siitä tuli tervaa, hiiltä sekä pieni rahamäärä palkaksi.

Elämä oli silloin ankeaa. Oltiin varmasti tyytyväisiä, kun tervasta saatiin vähän rahaa, jolla voi ostaa silakoita ja leipää. Me nykyajan kylläiset ihmiset olemme unohtaneet, mitä on nälkä. Puhumme tyytymättöminä. Emme tiedä, mikä elämässä on tärkeintä. Se on jokapäiväinen leipä.

Vanha tervahauta-aika on siis mennyt. Se on

joskus ollut teollisuuden edustaja. Nyt se on vain häviävä muisto, jonka joskus joku ohikulkija huomaa ja hetkeksi pysähtyy. Kehitys on syrjäyttänyt tervan käytön. Mikään ei tuoksu niin raikkaalle kuin vastavalmistettu terva.

Kerron nyt, miten minä poikatoverini kanssa valmistin tervaa. Olimme aivan nuoria, mutta yrittämisen halu oli valtava. Keväällä me pilkoimme tervakset aivan pieniksi paloiksi kuivumaan, ja syksyllä vasta alkoi tervan valmistus. Valmistimme sitä padassa. Tervakset kiilasimme pataan tiukkaan pystysuoraan. Laitoimme maahan puusta sellaisen padan alustan, joka oli keskipisteeseen laskeva. Teimme siihen yhteen kohtaan syvennyksen ja siitä ohuen rännin, jota pitkin terva alkoi juosta astiaan. Maassa oli pieni syvennys, siihen asetimme sen alustan ja padan kumolleen. Sitten fylläsimme maan padan ympäriltä. Pohja vain jäi näkyviin ja se kohta, mistä terva alkoi tippua astiaan. Sitten padan pohjan päälle pantiin kova tuli. Kun tervakset alkoivat kuumentua, niin terva valui alaspäin sitä kanavaa myöten astiaan. Kun saimme tervan valmiiksi, niin tervan asiantuntijat sanoivat, että meidän tervamme on kovaa. Olimme toista mieltä, sillä se oli juoksevaa ainetta ja kauniin punertavaa.

Luullakseni terva ja tervan valmistajat ovat jääneet menneisyyteen. Ei tämä ole kuitenkaan vuosisatojen takainen tarina, sillä molemmat tervantiputtajat elävät vielä.

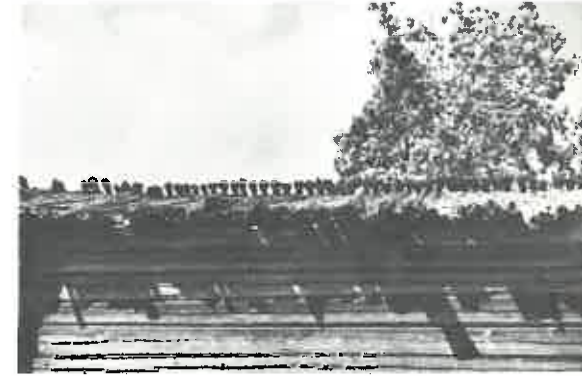
* * *

Yleisradion teknillinen henkilökunta on lakossa ja radiosta tulee etupäässä vain musiikkiohjelmaa. Härkämäki avaa radionsa kuunnellakseen aamuhartauden, mutta äänilevymusiikki vain jatkuu jatkumistaan. Vihdoin mies muistaa jonkin lakon olevan ja sanoo: "Kyllä on maailma sukkelaksi tullu, kun on papitkin jo lakkoon ruvennu."

Tarkasta taloudenpidosta tunnettu Sallisen Antti käyttää silmälasia, joihin hän on hankkinut linssit jo muiden hylkäämistä ja rikkimenneistä lasista. Linssit on liimapaperilla kiinnitetty naruvahvisteisiin sankoihin. Salliselle poikkeaa kiertävä kulkukauppias, jonka tavaroita Antti alkaa lasit päässä tarkastella. Kauppiasta huvittaa lasien ihmeellisyys ja hän kysyy: "Onk siin sellaset lasit, et on kuulolaite samas?"

Someron museoon siirretyt Haipon rakennukset alkuperäisellä paikallaan Tammelan Kallionkylässä. Vasemmalla lätti, lato, talli ja härkäpihatto. Etualalla karjatarhan aita. Henkilöt vas. Ilkka Kilpelä ja Paul Kilpelä sekä Heikki Horila. Valok. kirjoittaja 28. 8. 1955.

Haipon päärakennuksen malkakatossa oli "hanhenkaulalle" veistetty harja. Tämän mallin mukaan veistettiin katonharja Someron museon kahteen rakennukseen, luhettiin ja aittaan. Muihin museon malkakatoihin haettiin malli Torron Keski-Pompulta. Valok. kirjoittaja 7. 8. 1956.

Samat rakennukset takaapäin. Vas. härkäpihatto, talli, lato ja lätti. Valok. kirjoittaja 11. 3. 1956.

Haipon päärakennus v:ltä 1843, Heikki Matinpojan isännöyden ajalta. Vain länsipäässä oleva pirtti on asuttava. Sen jatkoksi on myöhemmin rakennettu porstua ja permannoton, välikatoton itäpää, jota käytettiin "laskettavana". Valok. kirjoittaja 28.8. 1955.

Haipon riipi sijaitsi pihanpiiristä länteen. Valok. Mauno Kangas v. 1960.

Viljasen kirjoitusta vielä tunteet, joten torpan löytäminen perustui onnelliseen sattumaan ja siihen, että Arvo Älli oli ratkaisevassa vaiheessa pitänyt päänsä.

Haipoon johtavat tiet — mikäli teistä edes voi puhua — olivat sen laatuiset, ettei ostettujen rakennusten siirtoa Somerolle voinut ajatellakaan ennen kuin talvella rekikelin aikana. Näin ollen jäi hyvää aikaa piirtää tulevia tarpeita varten rakennuksista tarkka sijaintikartta, ennen kuin ne purettaisiin. Tässä asiassa saatiin tervetullutta apua lehtori (sittemmin rehtori ja fil. tri) Pertti Viitaselta, jolla oli kokemusta mittaus- ja kartoitustöistä. Työ suoritettiin maaliskuun 11. päivänä 1956.

Torrolta olimme saaneet oppaiksi ja mittausapulaisiksi kaksi miestä, joista toinen oli juureva vanhus Joose Haippo. (Häntä ei pidä sekoittaa Kallionkylän Haipon eli Kallio-Haipon isäntiin, joista tulee puhe tuonnempana.) Joose Haipolta kuulin ensiksi mm. perimätiedosta, jonka mukaan Kallio-Haipon olisi perustanut isonvihan aikana Tammelan pappi piilopirttikseen. Myöhemmin kertoi saman asian Aili Kuhanen (o.s. Haippo), Oi-va Kuhasen vaimo. Pantakoon tämä perimätieto mieleen, koska se tulee myöhemmin esille toisessa yhteydessä.

Haipon rakennusten purkamisen ja museon tontille pystyttämisen oli urakoinut luotettava kirvesmies Kalle Vuorinen. Pian mittauksien jälkeen hän meni aloittamaan rakennusten purkamisen. Kun se oli tehty, järjesti Paul Kilpelä apunaan Aku Keinänen, joka myös oli Somero-

Seuran johtokunnan aktiivisimpia jäseniä, suuret talkoot maaliskuun 17. ja 19. päivänä, jolloin kaikki neljä rakennusta siirrettiin hevoskuormina Tammelasta Someron museon tontille. Talkoot oli kaunis näyte paikkakuntalaisten museohanketta kohtaan osoittamasta myötätunnosta. Niihin osallistui kaikkiaan 29 miestä ja hevosta pääasiassa Pajulan, Kultelan, Ylenjoen, Ihamäen, Joensuu ja Jaatilan kylistä, joista oli sopivin matka Haipoon. Joitakuuta yksityisiä oli muistakin kylistä, kuten Kivisojalta ja Laitiaisista. Ensimmäisenä päivänä olivat asialla Kustaa Ahonen, Juho Alen, Matti Avellan, Esko ja Lauri Haapala, Juho Juote, Kustaa Kallio, Arvo Kulmala, Arvo Maasilta, Arvi Markula, Osk. Mäkelä, Reino Ojalin, Eero Pirttilä, Vilho Rasila, A. Talonen ja Eino Viljanen. Toisena päivänä pitelivät suitsia R. Haanila, Aarne Juote, E. Kajaani, M. Kivirasi, Raimo Knuutila, Urho Laaksonen, Aug. Lukumies, Veli Lukumies, Pentti Nikula, Aake Saksa, Antti Sariola, H. Vartemaa ja Arvo Väre. Aarne Juote keräsi hevosmiehet Pajulasta. Koska matkaa kertyi kahteen suuntaan Patamon kautta noin neljä penikulmaa, kului ajoon koko päivä, kun perillä joutui vielä nostelemaan hirret kuormaamaan suoraan seinästä. Keli oli hyvä, sillä talvi oli runsasluminen eikä Härkätieltäkään ollut hiekoitettu talkoiden ajaksi sattuneen yleislakon takia.

Toukokuun alussa Kalle Vuorinen rupesi pystyttämään museon tontille Haipon rakennuksia. Paul Kilpelä oli koko ajan rakennustyössä mukana huolehtien siitä, että Vuorisella oli

Minusta tuli somerolainen

Kirsti Laurila

En ole paljasjalkainen somerolainen. Synnyin ja vietin elämäni ensimmäiset kahdeksan vuotta Turun kaupungissa. Eräänä päivänä vanhempani yllättivät minut ilmoittamalla, että muuttaisimme maalle, Somerolle. Sellaisesta paikkakunnasta en ollut elämässäni kuullut puhuttavan, mutta suhtauduin asiaan huolettomasti, kuten miltei kaikkiin muihinkin kysymyksiin siihen aikaan. Pakkasin guttaperkka- ja paperinukkeni ja tunsin itseni jonkin verran tärkeäksi. Olin ollut kesäisin maalla ja kuvitelmani Someron Joensuusta olivat seos kesävieraskokemuksista ja aapisen kuvista, joissa liinapäiset tyttöset taputtelivat kirjavaa lehmää.

Todellisuus ei vastannut kuvitelmiäni. Ikku-noitten alla ei kimallellut meri eikä järvi, lemmiä ei näkynyt missään eikä tyttöjen päässä ollut liinaa, vaan villalangasta virkattu lakki. Kun muuan virkattulakkinen tyttölapsi oli muuttaman päivän ajan kävellyt pihamme ohi koulumatkallaan, rohkaisin mieleni ja menin lasten tavalliseen tapaan tekemään tuttavuutta: ”Mikä sun nimes on, mun nimeni on...”

Vaikka kevät oli jo pitkällä, piti sentään hakeutua vielä uuteen kouluunkin muutamaksi viikoksi. Kävelimme ilmoitetut suunnilleen puoltokilometriä ja koetimme arvata, mikä rakennuksista olisi koulu. Mikään niistä ei mielestäni ollut koulun näköinen, koska vähäisen elämäkokemukseni mukaan koulun piti olla monikerroksinen kivirakennus. Yksikerroksiseen puurakennukseen sitä vain marssittiin ja välitunnilla punaruudullisiin mekkoihin verhotut kaksoset jo kävivät kysymässä: ”Mikä sun nimes on?”

Herätin kiinnostusta, jopa hämmästyä, ilmeisesti pahennustakin. Sisarellani oli vieraskielinen nimi ja siitä lähti liikkeelle huhu, että olimme ”ryssiä”. Äitini ei pitänyt välttämättömänä pukea joka päivä esiliinaa eteeni ja sitä pidettiin tavattoman sopimattomana. Faustini oli kuulemma liian vinossa. Oli ”sukkelaa”, että vaikkakin osasin lukea erinomaisesti, en osannut tavata. En ymmärtänyt, ettei ensiluokkalaisten tarvinnut vastata toisluokkalaisten osoitettuihin kysymyksiin, vaan viittasin aina, kun heiltäkin kysyttiin. En saanut lankaa neulansilmään. En tiennyt, mitä navetan vintillä pidetään. Pelkäsin hevosia.

Ilmeltelin kaiken aikaa, koska muuttaisim-

me takaisin ”kotiin”, oletin ilman muuta maalle muuton olevan vain tilapäistä. Oltiinhan ennenkin joka syksy palattu takaisin kaupunkiin. Nyt sitä muuttamista sai vain odotella vuodesta toiseen.

Kuvittelin olevani noiduttu ihmislapsi, joka pääsee lumouksesta ja poksahdusta takaisin entiseen elämäänsä. Istuessani kansakoulun jokseenkin pitkävetisillä tunneilla, joissa joku tankkasi epätoivoisesti Antti Puuhaaran seikkailuja, annoin mielikuvitukseni lentää. Kuvittelin olevani filmin päähenkilö. Ensin kamera kuvaa kauem-paa lapsijoukkoa, sitten lähikuva mielenkiintoisesta työstä (se olen minä, tietysti!), tyttö on lumottu, koko luokka on noiduttu, yhtäkkiä lumous raukeaa ja tyttö palaa entiseen olotilaansa (ts entiseen luokkaansa Turun kaupungissa). Olin melko varma, että lumouksen haihtuessa Liisasta tulee Toini ja Hellästä Kirsti ja Mirjasta Aune jne.

Isäni ja äitini vapauttivat minut kuitenkin lumouksesta toisella tavalla. Eräänä päivänä totesin hämmästykseni koulusta tultuani, ettei meillä ollut ketään kotona. Jähmetyin kauhasta. Jotakin hirveää oli varmaan tapahtunut. Niin elikin. Isä ja äiti olivat olleet pankissa tekemässä talonkauppoja. Suomukset putosivat silmistäni ja tajusin, ettemme enää koskaan muuttaisikaan ”kotiin”, Turkuun. Olin kuvitellut itseni Turun tyttölyseon oppilaana, kiiltävälippainen koululaislakki päässä ja laskoshame vyötäröllä. Olin kuvitellut hyppiväni ”muskreettaa” asfalttipihalla, jossa olisi mielenkiintoinen kaiku. Monenlaista muutakin olin kuvitellut, mutta nyt olivat kaikki toiveet rauenneet. Itkin katkerasti, kirjoitin jäähyväisrunon rakkaalle kotiseudulleni ja — rupesin somerolaiseksi.

Someron murteen kaikkia hienouksia en tosin koskaan ole oppinut, mutta osaan kyllä sanoa sujuvasti ”tarttee ottaa ny” ja taivuttaa persoonapronominit kaikissa sijoissamme, ”muu, suu sitä, meittiä, teittiä, niit”.

Ja minun jälkeeni ovat sadat, jopa tuhannet lapset ja aikuiset muuttaneet toiselta paikkakunnalta Somerolle ja ryhtyneet somerolaisiksi. Eikä kukaan kai koskaan osaa tarkalleen sanoa, milloin särkyä lumous tai tulee heräämisen hetki eli milloin alkaa olla paikkakuntalainen. Kansalaisuutta ei anota, siihen kasvatetaan.

suoritti näin ala-arvoista tehtävää, herätti se ihmetystä ja sanottiinkin: ”Herrasväen kuski ja nylkee hevosia.” Lindholm siirtyi ajan rajan yli vuonna 1935.

Agronomi Ossi de Pont otti kartanon haltuunsa v. 1909. Stefan Nurmesta tuli hänen vakituinen kuskinsa aina siihen asti, jolloin auto vapautti hänet tehtävästään.

Tehva, jolla puhuttelunimellä hänet tunnettiin, oli syntyperäinen somerolainen, Pyölin kylän Kankareen torpan poika. Hän oli suorittanut kolmevuotisen asevelvollisuuden ja armeijassa nimetty jefjeettariksi, käytökseltään tip-top-miehiä, huumorintajuinen ja sanavalmis.

Aluksi hän joutui tilapäisesti hoitamaan kuskin tehtäviä ollessaan Lahden Kalliolan torpan taksvärkkirenkinä. Kuskin virka miellytti häntä, ja niinpä hän työn ohessa itseksensä harjoitteli kuskin tehtäviä. Tehva oli vajan takana hakkaamassa klapeja, löi kirveensä tukkiin, meni jonkin

matkan päähän ja asteli takaisin reippaasti kohti tukkia, löi luut kasaan, otti kirveenvarresta kiinni ja sanoi ”vassa kuu”.

Tehvan elinkaudella oli kehitys nopeaa. Naiset eivät synnyttäneetkään omin tai naapuri-avuin, sillä pitäjässä oli kättilö. Sattuipa toisinaan, että Tehva joutui ulkopuolella varsinaisen kuskin viran hakemaan kiireesti kättilön taloon. Kerran kylmänä pakkasyönä herätettiin Tehva kovalla hopulla hakemaan kättilöä kartanon naimatomalle palvelijalle. Ajan voittamiseksi Tehva vetäisi paljaat saappaat jalkaansa. Kovasta ajosta huolimatta ehtivät jalat vähän paleltua. Tehva ei tästä sen enempää raivonnut, totesi vain: ”Pitävät lystiä ja toinen saa sen takia palelluttaa jalkansa.”

Kuski-Tehvan elämä päättyi viime sotiemme aattovuotena ja pian sen jälkeen kartanokin siirtyi uudelle omistajalle.

Kuormasto Helsinkiin

Aaro Eskola

Oli muistaakseni vuosi 1916. Silloin oli maailmansota. Kauppias, joka teki teuras- ja kananmunakauppaa, tuli meille käymään. Hän sanoi isälle: ”Eikö noista teidän pojista lähtisi yksi ajamaan hevosta ja kuormaa Helsinkiin?” Me olisimme kaikki olleet valmiita lähtemään. Isä sanoi, että pitää heittää arpaa. Arpaa heitettiin ja arpa lankesi minulle. Olin silloin 12-vuotias!

Oli heinäkuu. Lähtö tapahtui illalla. Miehet sanoivat, että on parempi hevosilla ajaa yöllä kuin päivällä. Hevoset saivat päivällä levätä.

Kuormassa minulla oli kuusi litteria voita, viisitoista teurastettua lampaan ruhoa, kananmunia oli paljon pakattu laatikkoihin akanoiden sekaan. Kuorman paino oli noin 750—800 kg. Hevonen oli vankka musta ruuna. Kärryt olivat vanhat.

Meitä oli kaikkiaan neljä ajomiestä. Kaikki nämä miehet tekivät kauppaa omaan laskuunsa; minun isäntäni oli toisiin verrattuna suuri kauppias.

Ensimmäinen levähdyspaikka oli Somerniemellä, toinen Pusulassa ja kolmas Vihdissä.

Nummelan asemalla oli paljon venäläistä sotaväkeä harjoituksissa. Ajomiehet katselivat niitä ja sanoivat, että paljon oli vaivaisiakin sakissa. Minulle sanottiin, että jos kysytään mitä kuormassa on, vastaat vaan että kananmunia. Voin ja lihan myynti oli nimittäin kiellettyä.

Matka jatkui hiljalleen. Hevosia syötettiin ja juotettiin usein, juosten ajettiin vain myötämässä. Kortteeripaikoissa saatiin kahvia ja maitoa, kuivaa muonaa oli jokaisella itsellään mukana.

Jäimme yöksi Pitäjänmäelle. Aamulla tuli auto hakemaan voit ja teuraat pois. Miehet sanoivat, että hakija oli ”ryssä Kustaa”, joku venäläinen laivastoupseeri, joka harjoitti tällaista puuhaa.

Kello kolme lähdettiin Helsingin torille myymään kananmunia. Kauppa kävi hyvin, rouvat kysyivät hiljaa, että onkos voita. Sitä ei ollut. Torilta ajettiin kauppias Nymanin pihaan. Siellä oli maalaisten kortteeripaikka: kaksi huonetta, ja talli hevosille.

Kotimatka kävi nopeasti, koska ei ollut enää kuormaa. Pienelle pojalle tämä matka oli suuri elämys ja kertomista riitti moneksi päiväksi toisille.

käytössään lisätarvikkeita: hirsii lahonneiden tilalle, malkapuita, päreitä ym. Näin työ sujui joutuisasti. Kuun lopulla kävin Vuorisen kanssa Tammelan Torrolla tutustumassa Keski-Pompun ulkorakennusten malkakattoihin, joiden mallin mukaan Haipon ja eräiden muidenkin museon rakennusten malkakatot tehtiin. Haipossa näet malkakatot oli n. 20 vuotta aikaisemmin korvattu olkikatoilla muissa paitsi päärakennuksessa, joten sieltä ei enää saatu mallia talousrakennusten kattamiseen.

II

On kuin museorakennukset kävisivät elävämiksi ja läheisemmiksi, kun saadaan joitakin tietoja niiden vaiheista ja niistä ihmisistä, jotka ne ovat rakentaneet, niissä eläneet ja tehneet työtä. Haipon vaiheista eivät asiakirjat ja muistitieto tosin kovin paljoa kerro, mutta tulkoon tässä esitetyksi sekin vähä, mikä on saatu selville.

Tammelan kirkonkirjoissa on Haipon torpan haltijoista seuraavat tiedot:

4. Jaakko Juhonpoika Letkman, s. 29. 4. 1779, kuoli 15. 4. 1847. Vaimo Anna Antintytär, s. 4. 3. 1765, kuoli 1838 (kuolinpäivää ei ole merkitty).

Nämä Letkmanit tulivat tähän torppaan Letkun kylästä noin v. 1815. Edellisen vuosikymmenen kirkonkirjassa ei esiinny Haippo-nimistä torppaa, mutta siinä mainitaan Papinaho-niminen torppa, ja näyttää siltä, että se on sama asutus. Viittaisikohan nimi siihen, että perimätieto Tammelan papin piilopirtistä pitäisi paikkansa? Papinaho-nimeä ei sitten esiinny myöhemmin. Tätä aikaisemmissa kirkonkirjoissa ei torppia mainitakaan nimeltä, vaan luetellaan varsinaisten talojen jälkeen kylän torpparit ja tilattomat yhdessä jonossa.

Papinahon haltijoina olivat:

5. Juho Juhonpoika, s. 1733, kuollut 1. 5. 1810.
1. vaimo Brita Kristianintytär, s. 1737, kuollut 12. 1. 1798.
2. vaimo Brita Mikontytär, s. 1745, kuollut 15. 1. 1811.

Paksussa suojalumessa tarpon mitattiin ja valokuvattiin asumattoman Haipon rakennuksia 11. 3. 1956. Edellä kulkee naapurin vanhaisäntä Joose Haippo, jota haastateltiin torpan vaiheista. Hänen jäljessään silloinen maisteri Pertti Viitanen ja Joosen poika Urho Haippo. Taustalla navetta, jonka toisessa päässä on ratassuoja. Vasemmalla takana näkyy sauna. Valok. kirjoittaja.

1. Joose Joosenpoika, s. 11. 12. 1876 Tammelassa, kuoli 24. 1. 1943. Oli naimaton. Hänen vanhempansa:
2. Joose Heikinpoika, s. 19. 3. 1844 Tammelassa, kuoli 17. 10. 1920. Vaimo Serafia o.s. Ståhl, s. 12. 1. 1852 Tammelassa, kuoli 24. 3. 1916. Joose Heikinpojan vanhemmat:
3. Heikki (Henrik) Matinpoika, s. 3. 5. 1811 Tammelassa, kuoli 28. 4. 1883. Vaimo Anna Jaakontytär, s. 2. 7. 1804 Tammelassa, kuoli 6. 4. 1869. Näistä vaimo oli Haipon kantaa, mies tullut vävyksi. Anna Jaakontyttären vanhemmat:

Tämän kauemmaksi ei Tammelan kirkonarkistossa päässyt.

III

Haippo on ollut Tammelan Kallionkylän Ryhtän talon torppa. Pinta-alaa oli kaikkiaan 13 ha, josta peltoa 3 ha. Vaikka peltoa oli näin vähän, olivat Haipon asukkaat omavaraisen maineessa. Suurten nälkävuosien ajanakin (1867—68) tuotiin Turusta jauhomatto, joka maksoi 40 mk, ja ”päästiin sillä eles”. Samaan aikaan monissa naapureissa saatiin purra parkkia. Vanhempaa

Rouva Helmi Ahti, myöhemmin museonhoitaja, tarjosi kahvit talkoomiehille. Vasemmalla Juhon Alenin profiili, seuraavina Esko Haapala ja Kustaa Ahonen. Valok. Eero Pyhänen 17. 3. 1956.

Haipon rakennusten siirtotalkoista. Härkätie oli Jaatilanjoen sillan kohdalta jo sulana, vaikka keli muualla oli vielä hyvä. Valok. kirjoittaja 19. 3. 1956.

Joosea pidettiin hyvin ahkerana, hän sai pienet kiviset pellot kasvamaan eikä käynyt koskaan souvissa. Säästäväisiä oltiin siinä määrin, ettei oma väki juuri milloinkaan juonut keskenään kahvia, mutta vieraalle kyllä keitettiin ja hyvää kuumetta keitettiin. Nuorempi Joose oli ”tyrnä mies”, joka pystyi kantamaan sormissaan alasinta. Haipon naiset taas olivat tunnettuja siitä, että he olivat kovia kehräämään ja kutomaan kankaita. Tällä alalla oli mainetta etenkin vanhemman Joosen vaimolla Serafiilla.

Jos menneinä aikoina joku pääsi varoihinsa, eivät naapurit helposti myöntäneet, että hän olisi vaurastunut ahkeruuttaan tai säästävyydestään, vaan he mielellään epäilivät, että omaisuudenkerääjä käytti hyväkseen noitakonsteja. Haipon Joose-isännäkään, isä sen paremmin kuin poikakaan, eivät säästyneet näiltä epäilyksiltä. Vanhemman Joosen huhuttiin hankkivan itselleen karjaonnea sillä tavoin, että hän kävi laskiaisena aikaan öisin ihmisten navetoissa ja keritsi lampailta otsavillat. Mutta ei hän tehnyt poppakonsteja vain omaksi hyödykseen. Kallionkylän talollisilla oli viime vuosisadan lopulla vielä satoja lampaita. Joose sai ne pysymään kesäkauden laiturilla ”kohlasansa” siten, että syötti niille omin salaisin menetelmin käsittelemäänsä suolaa ja leipää. Toivo Mäenpää kertoi poika-Joosesta, että tämä käveli pyhäkautet metsässä ja pystyi ”katsomaan” metsästäjän pyssyn sellaiseksi, ettei se tappanut riistaa. Toivo kertoi, että hän eräänä pyhänä Joosen katsellessa ampui jänistä kolme kertaa eikä saanut sitä. Jänis oli kuin uhitellen laukannut näkyviin milloin mistäkin, ja Joose oli vain nauranut ja sanonut aina jäniksen ilmestyessä: ”Mikäs tualta tulee!” Tämän perusteella Toivo päätteli, että ”taisi se viimeinen Joosekin tietämiänsä olla”.

Vanhemman Joosen aikana Haipossa pidettiin kahta vetohärkää, muutamaa lehmää ja kymmenkuntaa lammasta. Isä- ja poika-Joose eivät olleet kovin uudistusmielisiä, sillä härkiä käytettiin vetojuhtina vielä kauan sen jälkeen, kun ne naapureista oli hävitetty. Patamon kylän asukkaille oli eräänlainen toistuva ohjelmanumero se, kun Haipon miehet ajoivat härkäparilla Letkulle myllyyn. Isä-Joose kulki edellä, ”otti elestä” härkiä, kuten sanottiin. Poika istui kuorman päällä pitkä raippa kourassa.

Vanhemman Joosen taloudellisuus tuli näkyviin härkien hoidossakin. Niille ei saanut antaa kylässä kylvöheiniä, koska Joose sanoi, etteivät ne syö sitten huonoa ruokaa kotona, missä niitä ruokittiin vain kortteilla, oljilla ja pahnoilla.

Isä-Joose näytti omistavansa suoranaisia liikemiehen lahjoja, kun hän vihdoinkin v:n 1915 vaiheilla myi härkäparinsa ”Vorssaan Vikilantille” (teurastaja) ja hankki tilalle hevosien, jollaista siis torpassa ei aiemmin ollut. Härstä Joose sai yhteensä 500 mk, mikä oli kova hinta, ja maksoi tiineestä tammasta 75 mk, joten varsa näyttää tulleen ikään kuin kaupan päälliseksi. Osoituksena siitä, että aikalaiset olivat pitäneet Joosen kauppoja tosiaan merkittävän liikemiesällyn tuotteina, on se, että kaupankäynnin yksityiskohdat hyvin muistettiin lähes 50 vuotta myöhemmin.

Härkien vaihtuminen hevoseen merkitsi Haipon torpan historiassa käännekohtaa, siirtymistä uuteen aikakauteen. Yksiaisia härkärattaat — ehkä samat jotka nyt ovat Someron museossa — vaihtuivat kaksiaisiaisiin hevosrattaisiin. Oli opittava aivan uusi valjastustekniikka. Mutta Haipon miehet joutuivat muutenkin tilanteisiin, jotka vaativat aivan uutta näkemystä.

Kultelan saviteollisuuden perustana voidaan pitää korkealuokkaista savea. Tällaisen saveen löytäminen on varsin vaikeaa, sillä se on 0,5 - 3 metrin syvyydessä ja sijaitsee tavallisesti rinteissä, mutta tähän löytövihteet loppuvatkin. Kultelan saveen ainutlaatuisuutta kuvaa tapahtuma Karl Roosin ajoilta. Hän oli lähettänyt valtion tutkimuslaitokselle näytteet savestaan ja tuotteistaan. Seurauksena oli, että jonkin ajan kuluttua tuli aivan yllättäen Ruotsista kahden miljoonan savitiilen tilaus, jota ei tietenkään voitu ottaa vastaan. Männistö ottaa savensa samasta ”savenvalajan pellostä” kuin Roosit aikanaan ja laatu on pysynyt entisenä.

Voimakkaimmillaan oli saviastiateollisuus Somerolla 1920-luvulla, jolloin toiminnassa oli viisi verstasta: Karl Roosin, Kustaa Roosin (tunnettiin myös Kulmalan Kustaana), Janne Johanssonin, Joose Järvisen ja Rosendahlin veljesten verstaas. Näillä kaikilla riitti töitä ja menekkiä pidettiin hämmästyttävänä.

Tehva ja Lindholm — Lahden kartanon viimeiset kuskit

Jussi Suhonen

Noin kolmesataa vuotta taaksepäin perustettiin Hämeen Härkätien varteen Somerolle Lahden kartano. de Pontien sotilas- ja aatelissuku hallitsi tätä kartanoa vv. 1754—1957.

Tällä kartanoiden loistoajalla herrasväen, joksi kartanomistajaa perheineen nimitettiin, ja tavallisen rahvaan välillä oli suuri säätyero. Herrasväki ruotsia puhuvana tunsikin olevansa ylempää rotua, koska sillä oli korkeampi elintaso; myös sivistyksellinen ero oli suuri.

Palvelushenkilökuntaa herrasväellä oli monenlaista. Nykyään ovat monet näistä ammattiteistä ja ammattinimityksistä kadonneet, kuten köksä, röökinä ja huusa. Kaikilla heillä oli omat määrätty tehtävänsä herrasväen taloudessa. Epämiellyttävien toisten mielestä oli huusan tehtävä, muiden tehtäviensä ohella hän hoiteli sen minkä nykyään asuintaloissa tekee viemäriverkosto.

Palveluskunnan tunnetuin henkilö oli herrasväen kuski, joka vaunujen korkealla kuskipukilla kiiltävänappisessa univormussaan, pitkä piiska

Sotien jälkeen myynti laski jyrkästi eikä kupilumppareita enää näkynyt teillä. Vasta 1950-luvulla alkoi kauppa käydä. Männistö huomasi kuitenkin, etteivät entiset mallit riittäneet, niinpä kukkaruukut saivat rinnalleen erilaisia maljakointa ja savivatien lisäksi alkoi syntyä tee- ja kahvikuppeja sekä kannuja, kuppeja, tuoppeja ja hedelmävateja, myös kynttilänjaloilla ja suurilla lattiaruukuilla on ollut kysyntää. On selvästi havaittavissa, että koriste-esineet ovat valtaamassa alaa käyttöesineiltä.

Käsityön arvostuksen uutta nousua ovat osoittamassa Männistöä ja hänen työstään julkaistut kymmenet lehtikirjoitukset. Laajimmalle tieto Someron saviastioiden valmistuksesta levisi viime kesänä. Silloin esitettiin Kansallismuseon tekemä lyhytelokuva Männistön työstä ”Someron savea” kansatieteilijöiden neuvottelupäivillä Jyväskylässä, jonne oli kokoontunut osanottajia kaikista pohjoismaista.

pystyssä ohjaili parivaljakkoa, joka veti kuomulla varustettuja nelipyöräisiä vaunuja.

de Pontien kaksi viimeistä kuskia ovat elävästi vanhan kansan muistissa. Heidän ei tarvinnut huolehtia vormunsa kunnosta, sen tekivät sisäpalvelijat.

Lindholm oli kapteeni Carl Wilhelm de Pontin (s. 1839, k. 1899) ja kapteenska Hulda de Pontin (s. 1856, k. 1935) kuski aina vuoden 1930 vaiheille. Lindholm oli syntynyt Kirkkonummella ja käynyt kuskinkoulun. Hän oli ruotsia puhuva, hiljainen, hyväluontoinen herra, jolla oli taito säilyttää arvovaltansa kartanon henkilökunnan keskuudessa. Hänellä oli kuskin tehtävien ohella sen kaltaista palvelusta, jota tavallisen kansan keskuudessa ajan käsityksen mukaan pidettiin halveksittuna ja saastaisena, kuten esim. hevosien nylkeminen. Vuosisadan vaihteen tienoille asti oli tapana polttaa se puulusikka, jolla hevosnylkyri oli syönyt: niin saastaisena ammattia pidettiin. Kun tämä puoliksi säätyläinen, jona kuskia pidettiin,

tenkin tämän jälkeen pari vuotta töissä Uudessa-kaupungissa ja Salossa, kunnes osti Kultelan Alilukumieheltä huoneet ja saatuaan luvan Hämeenlinnan lääninkansliasta perusti oman verstaan vuonna 1869.

Roos oli alallaan oikea mestari ja oli suorittanut siihen aikaan säädetyt mestarinnäytteet erittäin hyvin. Näin kertoo Forssan lehti (1921). Milloin hän tämän mestarinkirjan oli saanut, ei käynyt selväksi, sillä vuoden 1969 asiakirjassa on hänen nimensä eteen liitetty kisällin arvo ja mestarinkirja havaittiin hiiren turmelemaksi, kun Roosin tavaroita kerättiin Someron museolle luovutettavaksi.

Johan Roosin verstaassa oli töissä 5-6 miestä, heidän joukossaan ovat saattaneet olla myös August Tammelin ja Karl Sundström. Tammelin mainitaan ensimmäiseksi Forssaan saapuneeksi savenvalajaksi. Hän muutti sinne Somerolta vuonna 1878 ja piti verstasta vuoteen 1892. Kruukkaakari Sundström puolestaan perusti Somerolle toisen savenvalajaverstaan, kun kuntakokous vuonna 1879 antoi hänelle luvan harjoittaa ammittaan oppilaittensa kanssa. Tarkemat tiedot Sundströmistä ja hänen oppilaistaan

Kalle Männistön dreija pyörii ja astian seinät ovat alkaneet nousta.

puuttuvat, mutta vuosisadan vaihteeseen tultessa he ovat joko lopettaneet tai vaihtaneet paikkaa, sillä vuoden 1902 veronkantoluettelosta löytyy vain yksi savenvalaja, Johan Roosin poika Karl.

Karl Roosin aikana astioiden menekki oli hyvä ja uunilliset myytiin heti. Monesti jälleenmyyjät ("kuppilumpparit") odottelivat uunin jäähtymistä pari päivää saadakseen astiat suoraan uu-

nista kuormaansa. Jäähdyttelyn aikana vietettiin harjakaisia, jolloin pikkuverstaassa tanssittiinkin. Kallen päivänä järjestettiin Ruusilan saliin tanssit, koska talossa oli neljä Kallea: Karl August Roos, hänen poikansa Karl Einar ja työmiehinä Kalle Järvinen ja Kalle Männistö.

Einar Roos jatkoi isänsä kuoleman jälkeen työtä yhdessä poikansa Kallen kanssa, myös tytär Anna-Maria teki saviastioita, hän ei tosin osannut käyttää dreijaa eli pyörivää valupöytää, vaan käytti valumuotteja. Vielä 1950-luvulla Ruusilan verstaassa poltettiin muutamia uunillisia. Nyt entiset verstaserakennukset ovat käyttämättöminä ränsistymässä.

Kalle Männistö on ainoa savenvalajaperinteen jatkaja Somerolla. Ammatti on käsityönä harvinaisen, sillä teollisuus on joko vienyt palvelukseensa tai tehnyt leivättömäksi monet entiset yrittäjät. Myös alasta kiinnostuneet nuoret ajautuvat — muutamia taiteilijapoikkeuksia lukuunottamatta — teollisuuden piiriin. Männistöäkin on aikanaan pyydetty Kupittaaan Saveen Turkuun, mutta oma versta vei voiton. Toinen kultelalainen valaja, Aarne Lammenranta sen sijaan lopetti asti-

Valmis työ irrotetaan alustastaan metallilangalla.

oiden teon, mutta pysyi saven tuttavana siirtyessään työhön läheiseen tiilitehtaaseen. Tällä heikellä on todennäköistä, että Kultelan ja samalla somerolaisten saviastioiden teko päättyy Männistön lopettaessa, sillä oppipoikia ei ole. 1960-luvun alussa käynnistettiin laaja tutkimus Varsinais-Suomen maakäsityöläisistä. Siinä on haastateltu lähes kahta sataa nykyistä ja entistä ammattimiestä, mutta yksikään heistä ei ole savenvalaja.

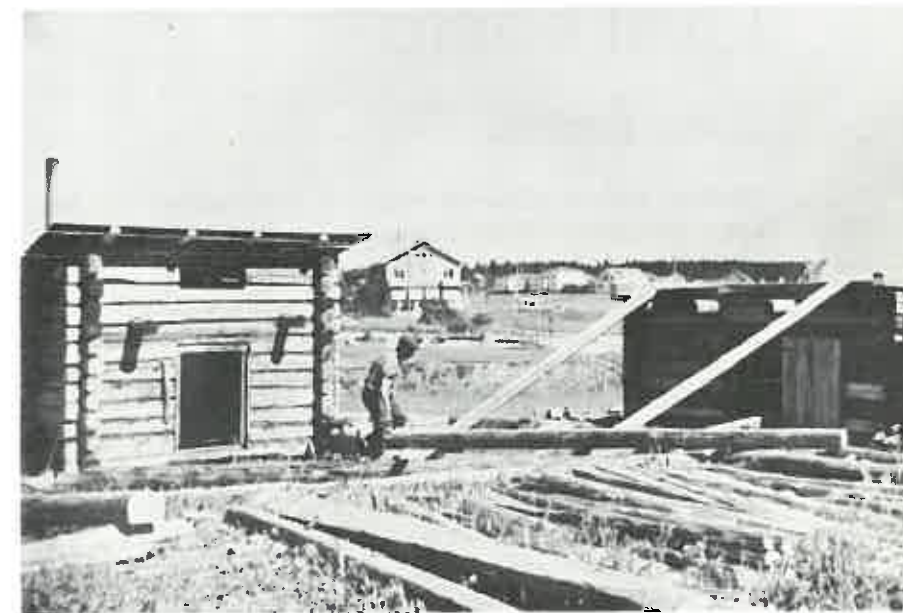
Koitti jälleen se patamolaisten odottama päivä, jolloin Haipon miehet ajoivat rituaalinomaisesti kylän läpi Letkulle myllyyn. Ajo oli ehkä menettänyt jotain vakaasta juhlallisuudestaan, koska härkäparin tilalle oli ilmestynyt tiine tamma. Asetelma oli uusi myös siinä suhteessa, että isä-Joose ei enää kävellyt edellä kuten härkien aikana, vaan molemmat miehet istua jököttivät kuorman päällä. Kyläläisten kertoman mukaan kaikki sujui hyvin siihen asti, kun tuli ensimmäinen tienhaara. Silloin tamma pysähtyi, koska takapäin ei tullut mitään ohjasvihjettä mihin kääntyä. Tämä taas johtui patamolaisten arvelun mukaan siitä, etteivät Haipon miehet tietäneet, kuinka hevosta ohjataan. Kun isä ja poika olivat aikansa neuvotelleet, vertailleet eri menettelyta-

poja ja punninneet niiden valo- ja varojopuolia, he tulivat siihen tulokseen, että vanha konsti on parempi kuin pussillinen uusia. Isä-Joose astui alas rattailta ja meni ohjaamaan tamman oikealle tielle edestä taluttaen, kuten oli tottunut härkiäkin ohjaamaan. On selvää, että tämä oivallinen tapaus antoi patamolaisille pitkäksi aikaa puheenaihetta.

IV

Haipon rakennuksista on saatu tietoja niukasti sen lisäksi, mitä edellä on esitetty. Museoon siirretyistä rakennuksista tiesi Joose Haippo vain sen, että talli on niistä nuorin, rakennettu kerton ollessa n. 10-vuotias, siis vuoden 1894 tienoilla Joose Heikinpojan isännöyden aikana. Muista rakennuksista tiedetään vain se, että ne ovat tallia vanhempia. Museon härkäpihatto on ollut Haipossakin alunperin navettana, jossa Aili Kuhasen tietojen mukaan on pidetty myös härkiä. Manta Ranta taas muisti, että huoneen peräpää oli riukuaidalla erotettu lammaskarsinaksi. Lehmät olivat kiinni oviseinässä molemmin puolin ovea. Oviseinässä ulkopuolella riippui katonrajassa viikatteita ja sirppejä. Myöhemmin huo-

Kalle Vuorinen pystyttää Haipon rakennuksia Someron museon tontille. Lätti on jo valmiina (samoin lato ja talli, jotka eivät näy kuvassa), härkäpihatto on paraikaa nousemassa. Valok. kirjoittaja 25. 6. 1956.

Haipon isäntä Oiva Kuhanen (vas.) ja opettaja Pekka Erppola tarkastelevat Tammelan Patamon kylän Kuhasen pihassa Haipon yksisaisaisia härkärattaita, jotka lahjoitettiin Someron museoon. Valok. kirjoittaja 7. 8. 1956.

netta käytettiin tallina. Pienempi talli oli tällöin ruumenkoppina ja tilapäisesti souvarien tallina talvella. Ladosta (museossa härkäpihaton ja tallin välissä) Manta kertoi, että sisäänmentäessä oikeassa oven puoleisessa nurkassa oli "piisarkku", oikean puoleisessa peränurkassa käsikivet, perällä vasemmalla lehtikerppuja ja niistä oveen päin heiniä.

Tätä kirjoitettaessa on Haipon rakennuksista enää jäljellä päärakennuksen pirtti. Sauna on Tammelan Pyhäjärven rannassa kesäsaunana,

muut rakennukset on purettu polttopuiksi ym. tarkoituksiin. Oli onni, että edes muutamia näistä aidoista kansanarkkitehtuurin tuotteista, jotka olivat lajinsa viimeisiä Lounais-Hämeessä, saatiin pelastetuksi siirtämällä ne Someron museoon.

KERTOJAT:

Joose Haippo, s. 1884. Tammela, Torro. Haastattelu 11. 3. 56.

Maria Mäenpää, s. 1877. Tammela, Patamo. Haastattelu 7. 8. 56.

Toivo Mäenpää, s. 1891. Tammela, Patamo. Haastattelu 7. 8. 56.

Aili Kuhanen, o.s. Haippo, s. 1921. Tammela, Patamo. Haastattelu 7. 8. 56.

Manta Ranta, o.s. Haippo, s. 1890. Forssa. Haastattelu Someron museossa 12. 8. 56.

Maire Ketola, o.s. Ranta, edellisen tytär, s. 1914. Forssa. Haastattelu Someron museossa 12. 8. 56.

Uusi koulu

Lasse Luoma

Vaikka jouluna ei rasita koulu, ei liene kuitenkaan pahitteeksi antaa ajatusten viivähtää hie-
man syvemmältä koulun liittyvissä kysymyksissä ja ongelmassa. Kaikki tiedämme suuren koulun-
uudistuksen olevan tulossa. Sen ensimmäinen vaihe — peruskoulu-uudistus — on jo lähtenyt liikkeelle, sillä elokuun alussa 1970 tulee voimaan sitä koskeva laki, ns. peruskoulun puitelaki. Sen jälkeen ovat vuorossa nuorisoasteen koulut. Korkeakoulujen uudistaminen saatetaan aloittaa jo sitä ennen. Laajan kansainvälisen pohdinnan kohteina ovat samanaikaisesti sekä esi-
kouluasteen koulutus että aikuiskasvatus. Puhutaan suorastaan tulevaisuuden ihmiselle välttämättömäksi käyvästä elinaikaisesta koulutusjärjestelmästä.

Koska koulunuudistustarve on kaikkialla esiintyvä ilmiö, täytyy olla jokin tiedostettu syy tämän tarpeen syntyyn. Minulle on kuitenkin muodostunut sellainen käsitys, että läheskään kaikki eivät ole tulleet syvällisemmin miettineiksi näitä syitä ja siksi monet eivät vielä ole kokeneet tämän tarpeen mielekkyyttä. Inhimillistä on, että jos me jotakin teemme, me myös haluamme tietää, miksi me sen teemme, sillä ilman tätä tietoa on suuri mahdollisuus epäonnistua. Koulunuudistus on niin suuri kysymys, että sen toteuttamisessa ei ole varaa lyödä kirvestä kiveen ja siksi se onnistuakseen vaatii meidän kaikkien ymmärtämyksen ja hyväksymisen.

Sen näkemyksen perusteella, jonka olen itseleni luonut asiasta, väitän, että kaikkialla tapaa etsiviä ihmisiä, jotka huolestuneina toteavat nykyään maailmassa vallitsevan ja monille eri elämän aloilla esiintyvän tasapainottomuuden, jon-

ka seurauksena koko ihmiskuntaa ahdistaa levoton ja kasvava jännitys. He ovat nähneet, että vanhoilla keinoilla ja menetelmillä ei tätä jännitystä voida poistaa, vaan että niiden käytössä on juuri pääsyy tilanteen jatkuvaan vaikeutumiseen.

Koulunuudistus on ratkaisuja etsivien ihmisten yksi keino, jolla pyritään antamaan lapsille mahdollisuudet kasvaa yhdenvertaisessa, "luokattomassa" yhteisössä, jossa on paremmat edellytykset kehittyä solidaarisiksi, myönteisesti ympäristöönsäkin sopeutuviksi ihmisiksi. Tämän kasvuympäristön olennainen piirre on demokraattisen vastuun herättäminen. Mutta sen tehtävänä on myös antaa ihmiselle ne keinot ja välineet, joiden avulla hän myöhemmässä koulutuksessaan pystyy kehittämään itseään demokraattiseksi, täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Itse demokratia nähdään näet ehkä tärkeimpänä ongelmien ratkaisijana, mutta silloin käsitettynä koko laajuudessaan, kaikilla inhimillisillä aloilla toteutettuna. Ennen kuin me pystymme tähän, tarvitaan tietoiltaan, taidoiltaan ja asenteiltaan huomattavasti toisenlainen ihmistyyppi, kuin mitä me vanhan kasvatuksen "tulokset" useimmissa tapauksissa olemme.

Jos te, vanhemmat lukijani, pudistatte nyt pariinkin kertaan päätänne ja sanotte ensiksi: "Utopiaa!" ja toiseksi: "Mitä tämä nyt meille somerolaisille kuuluu?", niin olen valmis vastaamaan.

Olen iloinen, että yhä useammat nuoret ovat jo näiden uusien asenteiden merkityksen oivalta-
neet ja osoittavat selvää pyrkimystä kohti todellista demokratiaa. Tie sinne tulee olemaan pitkä ja vaivalloinen, mutta ainoa mahdollinen.

säällä vedettiin solmuun. Urjalan mekko taas oli edestä alas asti auki ja pantiin kiinni napeilla. Kummankin mekon päällä käytettiin nahkaista vyötä.

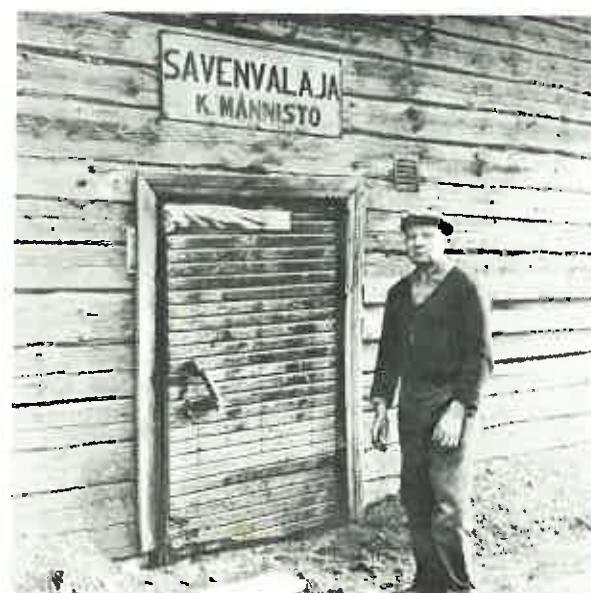
Someron mekkopitäjäläisen kuva on säilynyt neljässä hovimaalari R. W. Ekmanin piirroksessa, joista yksi on julkaistu 1831 C. A. Gottlundin teoksessa "Otawa eli suomalaisia huvituksia I", kaksi 1867 vihkosessa "Suomenmaan kansanpukuja I" ja yksi 1873 Z. Topeliuksen kirjassa "Matkustus Suomessa I". Koska molemmat 1867 painetut kuvat ovat nähtävillä Someron historiassa (I s. 204—205), julkaistakoon tässä näytteeksi vain 1831 ja 1873 ilmestyneet kuvat, edellinen nimeltään "Hämäläinen Talvi voatteissaan", jälkimmäinen taas "Someron pitäjässä: Talvi-ilta".

Kultelan kupintekijät

Pekka Kujanpää

Someron savenvalanta täyttää tänä vuonna sata vuotta. Ennen omaa saviteollisuutta somerolaiset toivat saviastiansa Tammissaaren kaupungista. Tätä kauppaa kävi muiden mukana mylläri Nikander Pajulan kylästä. Hän tuli tutuksi tammissaarelaisen valajan Johan August Roosin kanssa ja lienee kehnut oman pitäjänsä savea, sillä Roos tuli käymään Nikanderin kotona. Matkansa varrella hän kuuluu kokeilleen savea 17 paikassa ja lienee pysähtynyt joksikin aikaa Somerniemel-
lekin. Pajulaan tultuaan Roos herätti ihmetystä kummallisella puheellaan. Se ei ollutkaan ihme, sillä hänen äidinkieltänsä oli ruotsi ja hän oli miltei ummikko. Nikander sen sijaan osasi jonkin verran ruotsia, joten asiat järjestyivät. Somerolaisen maaperän tutkiminen toi mieluisan tuloksen ja niin Roos muutti perheineen Somerolle kuntakokouksen luvalla vuonna 1867. Hän oli kui-

Someron ainoa savenvalaja Männistö verstaansa ovella.

Someron mekkopitäjäläiset

Aulis Oja

Monet lukijamme varmaan tietävät, että entiseen hyvään kylätappeluiden ja kaupunkimatkakahakoiden aikaan eri pitäjien ja kappeleiden asukkailla oli omat vakituiset haukkumanimensä eli ns. köllinsä, joilla ulkoseurakuntalaiset heittä nimittivät joko pelkästään naljaillakseen tai saadakseen jälleen kerran kunnollisen tiimellyksen toimeksi. Niinpä somerolaisten Turku-teiden varsilla olivat Salon kautta mentäessä Kiikalan naurisäijät, Uskelan uljaat, Halikon hakoniskat ja Paimion ruumiintappajat, Marttilan kautta mentäessä taas Marttilan parkkipitäjäläiset, Euran (Tarvasjoen) tallakappeliläiset ja Liedon parmat.

Näytteenä siitä, kuinka noita haukkumanimiä entisaikaan käytettiin, kerrottakoon, mitä Turun lähistön maanteillä aikoinaan huudeltiin paattislaisen hevosemiehen (Paattisten vareksen) ohittaessa maarialaisen tai lietolaisen virkaveljensä (Maarian vaivaisen, Liedon parman). Olipa vastaantulija kumpi tahansa viimeksi mainituista, paattislainen tiesi jo etukäteen, että hän tervehdykseksi sai kuulla: "Kvaak kvaak kvaak." Mutta vastauskin oli Paattisten vareksella valmiina. Maarialaiselle hän huusi: "Kyl vares noukki, mitä vaevanev varista", lietolaiselle taas: "Vaik olej julma ja harma, en sittenkään pelkäp parma." Näissä tapauksissa kukaan ei siis suoraan haukkunut toista varekseksi, vaivaiseksi tai parmaksiksi, vaan tarkoitus saavutettiin hienokseltaan viittailemalla.

Sama "hienotunteisuus" oli kysymyksessä silloin, kun Someron äijät tai pojat viime vuosisadalla hämäläinen mekko yllään ajelivat tammallaan tai valakallaan taikka peräti härkäparillaan Saloon tai Turkuun. Nuoruusvuosinani näet Kuusjoen vanhat äijät ryppy silmäkulmassa muistelivat, kuinka heidän lapsuudessaan somerolaisen hevostai härkämiehen ilmestyttyä näkyviin mukulat joka kylässä huusivat: "Pam pait pöksyis, äi."

Somerolaiset nimittäin olivat Someron mekkopitäjäläisiä, joita jakkuun tai pluusiin pukeutuneet kuusjokelaiset mielestään saivat vapaasti härnätä siitakin huolimatta, että he itse olivat somerolaisten rinnalla pelkkiä korpikulmalaisia, jos kohta he entisinä Uskelan alamaaisina tykkäsivätkin lukea itsensä Uskelan

uljaisiin kuuluviksi. Lisäksi mekon pilkkaaminen oli suorastaan kahelia, sillä mikäpäs sen verratompampi työasu on kuin rohtiminen mekko ja rohtimiset housut. Vaikka mekko jo vuosisatamme alussa jäi niin Somerolla kuin muissakin Lounais-Hämeen pitäjissä pois muodista, moni täkäläinen vanhus vieläkin muistelee sen käytännöllisyyttä.

Hämäläisen mekon malli muuten vaihteli melkein pitäjä pitäjältä. Niinpä jo Lounais-Hämeenkin alueella oli käytössä kaksi erilaista mekkoa. Someron ja Tammelan mekko oli edestä kiinni, vain leuan alla oli pieni halkeama ja kaula-aukon syrjässä ryppynauha, joka kylmällä

Nuoret! Tulette käymään suurimman taistelun itsenne kanssa. Joudutte monasti tappiolle, mutta teidän on jatkettava. Ja lastenne on jatkettava.

Somero on kappale Suomea ja Suomi on kappale maailmaa, joka on yhä kiinteämpään keskinäisiin riippuvuussuhteisiin joutuvien kansojen asuinpaikka tässä avaruudessa.

Vaikka me täällä kuinka uskottelisimme itsellemme, että pitäkäämme huoli vain omista asioistamme ja antaa muiden murehtia omistaan, niin enää se ei käy. Ellei meillä tätä tietoa vielä ole, niin koulun uudistuksella on todella kiire. Eikä se ole vain koulun asia, vaan meidän kaikkien asia.

Joulun toiset kasvot

Jarkko Rosenlund

Jo pelkkänä sanana jouluteknee minun negatiivisen vaikutuksen, koska se on nykyisessä urbaanissa yhteiskunnassa alistettu palvelemaan kulutusyhteiskunnan ihanteita eikä sitä veljeyden ja tasa-arvoisuuden sanomaa, jollainen se — erittäin subjektiivisen käsitykseni mukaan — on alkujaan ollut. Kapitalistisessa yhteiskunnassa on säilytetty jouluaamun kirkonmenot, tähti kuusen latvassa ja enkelinkuvia oksilla; muu sitten palveleekin kokonaan toista, eriarvoisuuden ja ns. 'vapaan kilpailun' ideologiaa ja 'länsimaista demokratiaa'.

Joulun sanoma on muuttunut erääksi kaupallisen ajattelun tukipylvääksi, johon sovitetaan tärkeimmät mainos- ja uutuuskampanjat; kassakoneen kilahdus täydentää särähtävästi laulua "en etsi valtaa loistoa, en kaipaa kultaakaan", raha kiertää ja käsi käy, mutta vain niillä joilla on siihen varaa. Kaikilla sitä ei ole, koska nykyinen yhteiskunta suosii ja kasvattaa eriarvoisuutta nimenomaan tulopolitiikassa.

Tuloerojen kasvua kuvaa professori Eskolan tutkimus, jonka mukaan esimerkiksi vuoden 1968 alussa suuripalkkaisin kymmeneosa virkamiehistä sai 21,5 % eli yli viidesosan valtion palkoista, kun pienipalkkaisin kymmenesosa sai vain 6,5 %. Yksityisten palkansaajain keskuudessa erot ovat vielä huomattavasti suuremmat. Professori Eskolan tutkimuksesta käy selville, että 37 % maamme tulonsaajista saa alle 250 markkaa kuukaudessa, että suurituloisin 5 % saa 22 % kaikista tuloista ja pienituloisin 20 % saa 2,5 %, että kymmenen rikkainta perhettä ohjailee noin 30 % maamme teollisuuden kansantuotteesta, että palkkahaitari on jatkuvasti venynyt suurituloisten hyväksi, että verotus lisää ennen muuta alempien ja keskituloluokkien ra-

situsta. Tämä on minun jouluani, meidän kaikkien juhlasanomaa, johon pitäisi perustua koko kristillisen sanoman, jonka suurinta juhlaa olemme viettämässä.

Joulun sanoma on rauhan ja rakkauden sanoma. Se ei ole rahan ja sodan sanoma. Joulu kehottaa meitä suvaitsevaisuuteen, mutta miksi kerran vuodessa? Tulemmeko siitä paremmiksi ihmisiksi, jos kerran vuodessa annamme lahjan ystävällemme, jos muistamme vanhuksia tai rajaseudun huono-osaisia? Päinvastoin: se on vain osoitus, että pyrimme pyyhkimään pahat tekemme kerran vuodessa tehdyllä hyvällä teolla, että nykyinen yhteiskunta on arvostuksineen perverssi.

Jos esittäisimme ajatusleikin, että viettäisimme aina joulua, olisi tulos melko karkea. Ja juuri meidän kohdallamme, sillä meistä on kysymys silloin, kun ihminen kuolee nälkään, kun hän palaa karrelle napalmin polttamana, kun Biafran alle 16-vuotiaista lapsista on kuollut nälkään tähän mennessä yli puolet. Meistä on kysymys siksi, että kuulumme rikkaaseen valkoiseen rotuun, joka riistää jatkuvasti ns. kolmatta maailmaa.

On harhakuvitelma, että kolonialismi päättyi samalla hetkellä, kun entinen alusmaa itsenäistyi, koska sillä hetkellä alkoi uuskolonialismi, johon ottaa osaa valkoisen rodun lisäksi pieni värillinen väestön osa, joka on saanut opiskella, aivan samalla tavalla kuin osa kansasta riistää Suomessa suurinta osaa, köyhiä.

Mutta joulu.

Tarvitsemmeko nykyistä joulua? Tarvitsemme — ja kuitenkin emme tarvitse. Kauppa tarvitsee, nykyinen kulutusyhteiskunta tarvitsee, koska joulu pistää kaupan pyörimään, pakottaa

ihmiset kuluttamaan yhä enemmän, yhä turhempaa. Eikö joululehki olekaan enää ihmiselle, ihmisille!

Me vietämme keskitalven syöminkejämme, me joilla on yllin kyllin ruokaa, suuren sosialistin ja vapaustaistelijan Jeesus Nasaretilaisen, syntymän muistoksi. Meidän muistojuhlamme on suurinta jumalanpilkkua, mihin ihmiskunta on toistaiseksi vajonnut, sillä meidän joulumme sanoma on päinvastainen Jeesuksen sanoman kanssa.

Joulu on yhtä instituutioitunut kuin meille syötettävä käsitys Jeesuksesta. Hänen sanansa ei ollut järjestelmä, josta voitaisiin luoda valtiollinen kirkko. Hän puhuu lähimmäisen rakkaudesta, mutta hänellä ei ollut eettistä moraalialueita, jotka voitaisiin esittää oppina; hänen sanomansa ei ole staattinen, sillä jos se olisi, niin sillä ei olisi mitään merkitystä enää nyt 2000 vuoden kuluttua. Joululla on merkityksensä, se on tärkeä vaikkei nykyisessä muodossaan.

Kun kysymys on Jeesuksen sanomasta, niin kysymys on myös ihmisestä. Sinusta, minusta, meistä. Meidän mahdollisuksistamme vaikuttaa,

meidän vastuustamme, meidän oikeuksistamme, jotka on suotava myös muille, olkoon päivä mikä tahansa. Ei jouluna etenkin, vaan aina ja iankaikkisesti. Silloin meillä on oikeutemme jouluhin, enkeliin kuudessa, tähteen latvassa ja poikakuoroon ja lahjoihin. Sillä silloin emme lahjoisi ketään unohtamaan, mistä todella on kysymys.

Jouluna on kysymys ihmisestä, koska joulun sanoma on sosialistinen, utopistinen sanoma, joka voidaan toteuttaa. Mutta se vaatii ihmisiä, meitä, jotka valitsemme vatsavaihtoja liian kinkunsyönnin jälkeen samaan aikaan, kun haavoittunut pitää kiinni vatsastaan, jonne on tunkeutunut luoti, tai kun pieni malariaa sairastava lapsi itkee nälkäänsä.

Muutetaan maailmaa; muutetaan joulut. Ei minkään mallin mukaiseksi. Vaan ihmisille, meille, sillä meille on annettu maailma asuttavaksi, elämä eletäväksi. Miksi emme eläisi niin kuin se mies, jonka nimeen vannomme, on meille opettanut! Miksi emme antaisi myös muiden elää, sillä meidän elämämme on heidänkin elämänsä tai kuolemansa.

Saavuttaako nykytaide katselijan?

Seppo Manninen

"Miksi nykytaide ei ole kaunista, ymmärrettävää eikä tavallista ihmistä kiinnostavaa?" Tätä kysymystä kuulee esitettävän taiteilijoille ja kriitikoille jatkuvasti. Arki-ihminen tuntuu vieraantuvan taiteesta ainakin omasta mielestään yhä enemmän, mitä vanhemmaksi vuosisatamme tulee. Nykytaidetta ei kyetä hankkimaan koteihin sen vaikean sijoitettavuuden ja kalleuden vuoksi, ja täten se jää vieraaksi laajemmille ihmisryhmille. Vai lieneekö asia todella näin?

Jokainen ihminen joutuu tekemisiin nykytaiteen kanssa päivittäin aivan huomaamattaan. Taidetta jossain mielessä hän kohtaa mm. kulutushyödykkeiden, mainonnan ja television välityksellä. Ei vain osata mieltää kokemuksia taiteen silaisemiksi. Nykyään suurin osa tuotteistamme on saanut muotonsa, värinsä tai pakkauksensa taiteilijan ajatusmaailmasta, ja yleensä niiden taiteellinen linja seuraa vapaan taiteen suuntauksia. Joskus tuotteet itse ovat virikkeiden

antajina, kuten POP-taiteessa on käynyt. Tästä voisi olla esimerkkinä vaikka jättiläiskokoon kuvattu säilykepurkki tai Coca Cola -pullo.

Se miten nykytaiteen kokee, johtuu ennen kaikkea asenteista ja tottumuksista. Yleensä asenteet, jotka on omaksuttu nuorempaan, tavoittavat leimata visuaalisen suhtautumisen myös vanhemmalla iällä. Voidaan sanoa, että vanhempi ikäpolvi elää usein vielä viime vuosisadan visuaalisella tasolla, jolloin kuvataide ja ihmisten kauneudentaju liikkuvat enemmän samalla tasolla. Viime vuosisadan lopusta meidän päivillämme asti on kuvataide erottunut omaksi kokeilevaksi ja eteenpäinmeneväksi alaksi. Nämä aikakaudet ovat avanneet taiteelle uusia kehitysmahdollisuuksia, ja taide on alkanut saada voimansa sen omista elementeistä, väristä ja muodosta. Lisäksi se on ottanut käyttöönsä äänen, liikkeen sekä sähkötekniikan suomat mahdollisuudet. Taidetta ei enää luoda pelkästään ihmisen tarpeiden vuoksi, vaan taiteen itsensä vuoksi.

Jouluaamu

Sataa lunta.
Suntio ja pojanpoika
käyvät kirkkoon päin.
Verkkaisesti vanhus astuu,
poika kiirehtäin.
Toiset vielä näkee unta
Heille suotiin vastuu
ensin ennättää.
Pian joka uuniin
tuohus viriää.
Sitten kynttilät
kruunu kruunun jälkeen
syttyvät.
Kahdet jäljet aamutielle jää.
Verkkainen on toisen askel,
toinen kiirehtää.

Uuruissa jo virsi soi.
Sakariston ovensuulla
vanhus viivähtää.
Juhlava on Jouluvirsi kuulla.
Säe säkeeltä
kirkkaampana hehkuu kynttilä.

Häipyy aika, vuodet jää.
Äidin käsi lämmittää
pienen pojan kättä,
joka empimättä
etupenkkiin saa,
palelevat sormet
ristiin pujottaa.
Lyhyet tai pitkät vuodet lie,
lapsuuteen ne vie.

Suntio ja pojanpoika
kellotapulissa soittaa.
Kumahtele malmi siellä.
Matkamiehet kirkkotiellä.
Tornikello toistaa kumahtain:
ihmiskohtalo on vaaksa vain.

E. A.

Kahden maanosan kasvatti

Susanna

Pienuutta pakoon ja köyhyyttä pakoon
kotimaan rannasta laivaan ma nousin.
Ikävä ohitse taivaanrannan suonien poltti ja mielessä sousi.

Siltä ken rannasta syntymämaan
lähtee kauaksi kulkemaan
rohkeutta vaaditaan,
tahtoa, tarmoa, uskallusta, käsien työtä ja ajatusta, kuin
sen joka rannalle jäi —
isän perintöä vaalimaan...
MUTTA KUKA ON AMERIKAN VERTA
SUONIINSA SAANUT NIIN SINNE
SE AINA PALAA, SANOI KAUNIS TYTTÖ
TUPAANTULIAISISSA.

Mantere uusi ja uudet tavat
mieli on vahvaksi karkaistava.
Heikko se on, joka töihinsä nääntyy, vaipuu ja haipuu
ja kotihin kääntyy.

Vaivalla opin ma englannin kielen
työtavat uudet, ja maanosan mielen.
Maamiehiä toki löysin mä siellä
turvana olivat monella tiellä.
Ystävän tuki ei milloinkaan ollut niin suuri, kun tulokkaan
piti oppia, taipua, kasvaa ja juosta
tämän uuden maailman mukaan.
ILLALLA HAALILLA TANNSSITTIIN,
JA KUN ON AMERIKAN VERTA SUONIINSA
SAANUT SE SINNE PALAA.

Mutta kaukana rannalla syntymämaan
puhkeaa vuokot kukkimaan.
Merien takaa sukuni siellä
muistavi lasta maailman tiellä.
Se kipu ei lakannut milloinkaan, se kaipaus alkoi uudestaan
kun muistin vain kotiini siellä.
TOSIN YSTÄVÄT UUDEN KOTIMAAN
MINUT SAIVAT KAIKEN UNOHTAMAAN.
MIKÄ MAA SE SUOMI ON?
EI SIELLÄ VOI ELÄÄ. KUKA ON AMERIKAN
VERTA SUONIINSA SAANUT SE TÄNNE PALAA.

Taivaan linnut, merien lohet —
kaikille luonto on jättänyt vaiston ja kaipuun
palata syntymäsieloilleen.
Kuinka ei ihminen sitä vaistoa kantaisi
kipuna sielussaan.

Siellä ne ovat ne oikeat tutut
siellä ne yhdessä luistavat jutut
Samanlainen on siellä ajatus meillä, kohtalonyhteys sama.
Täällä ei heidän laillaan,
minua ymmärrä kukaan, ei mieltäni kieltäni mun,
ja vieras on kieli lapsuudenystävän suussa.

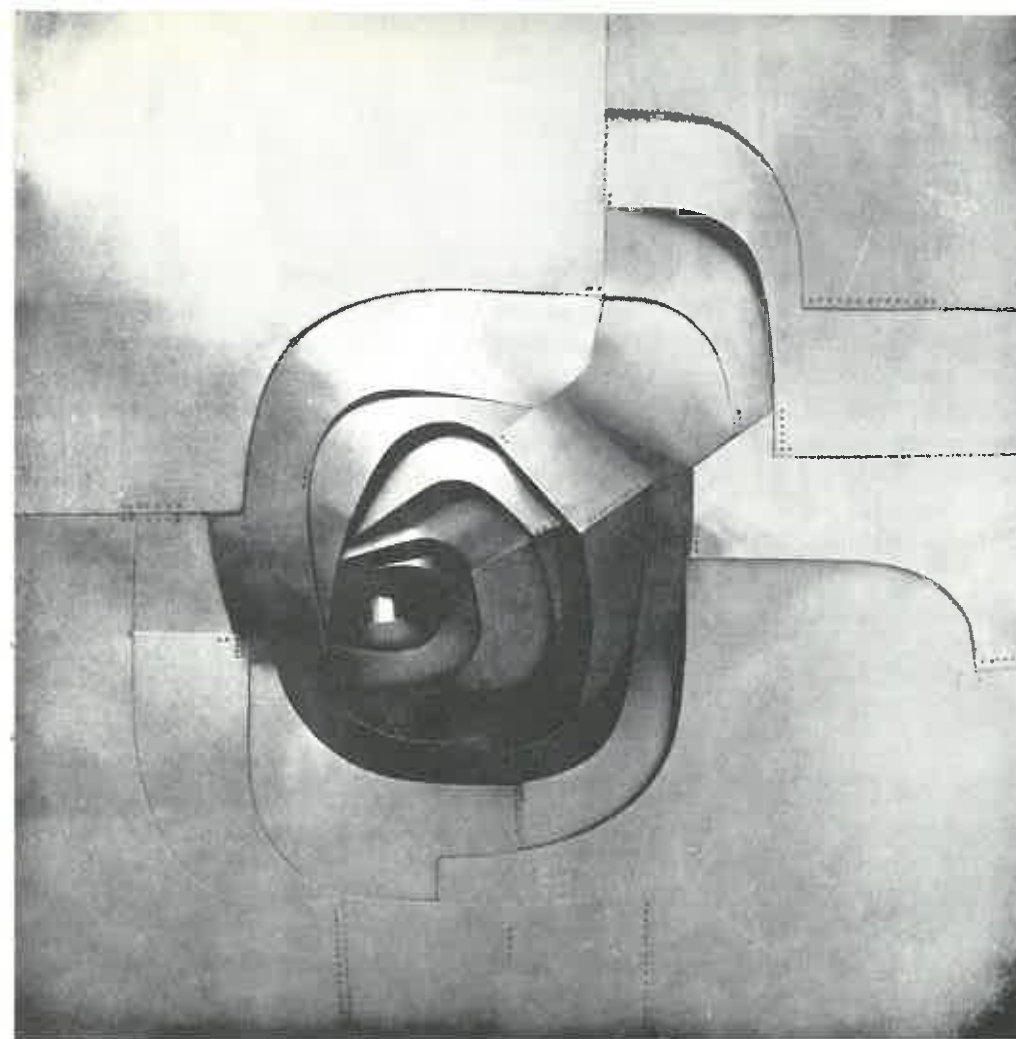
Siksipä juuri ja juuri sen tähden
sydämin raskain taas maastani lähdän.
Vieraaseen multa mun juureni jäivät
niitä juuria taittaa en voi.

Ja kuitenkin kaukana siellä, taas kaipaen kieloa kotimaan
Muistan kun puhkeaa koivikkorinne vihertymään...
Lehtihin puhkeaa koivikkorinne
kukassaan.
Vuokko ja kieli, kukkanen kotimaan.
Kerran mä vielä olen palaava sinne
missä on lapsuuden leikkimäkinne
missä mun sukuni syntyi ja eli, missä mua äitini tuuditteli
maailmalle kulkemaan.

Oli sydämeni täysi, sitä sanoa ei saata
kun laiva taas lähestyi syntymämaata,
oli haikeus, vaikeus, onnea enin
sitä silmäni rakkaasti hyväeli.
Kun onnellisena vuosien jälkeen kotiin palasin.

Äitini nukkuu mullassa kirkkomaan,
parhaat leikkikumppanit sankaristien alla
Kasvinkumppanit oudosti vanhentuneet
suku puhuu outoa kalseaa kieltä
Täällä ei ole mikään kuin ennen.
En minä voi jäädä tänne

KUKA ON AMERIKAN VERTA SUONIINSA
SAANUT SE SINNE PALAA,
SANOI KAUNIS TYTTÖ TUPAANTULIAISISSA

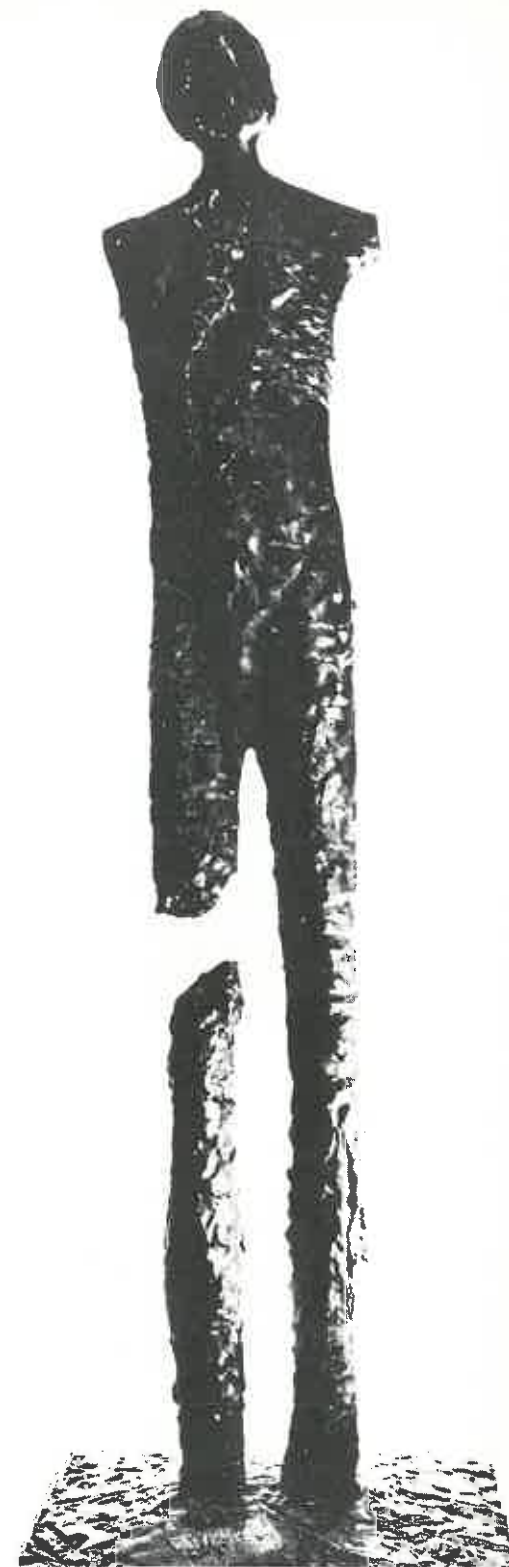

AMADEO GABINO Kuumainen rakenne

Nuoremmat ikäpolvet ovat jo mukautuneet taiteen uusiin perusajatuksiin. Sen huomaa yhä kasvavasta kiinnostuksesta kuvataiteita kohtaan. Myös elinympäristö ja elintaso vaikuttavat nykytaiteen tuntemukseen. Kaupunki on täynnä visuaalisia virikkeitä, jotka nivoutuvat nykytaiteeseen. Maaseutu taas osittain vielä elää "topeli-aanisessa ihanuudessaan", joka on vierasta nykytaiteelle.

Jotta ennen vanhaan kykeni todella saamaan taidenautinnon, täytyi taulu ripustaa oman turvallisen kodin seinälle kaunistukseksi. Nykyään taulujen ja veistosten koko ja hinnat ovat siksi mittavia, että tarvitaan melkoinen elintaso ennen kuin taideteoksia on mahdollista hankkia kotiin.

Etenkin 60-luku on tuonut taiteen yhä lähemmäksi arki-ihmistä. Kaupungeissa ja asutuskeskuksissa on avattu enemmän näyttelytiloja, joihin on helppo tutustua vapaa-aikoina. On pyritty pois hartaasta museotyylisestä — tuotu taide ihmisten keskelle kaduille, puistoihin, työpaikoille. Näyttelytilojen aukioloajat ovat pidentyneet suoden nyt työssä käyvillekin mahdollisuuden tutustua näyttelyihin. Maaseudulle on alettu tuoda korkeatasoisia taidenäyttelyjä, ja mielenkiintoisia taidetapahtumia pidetään ympäri maata. Myös yhteiskunta on yhä enenevässä

ARVO SIIKAMÄKI Juutalainen

määrin alkanut julkistaa taidetta. Viimeisimmät taidevirtaukset ovat tuoneet mukanaan jopa kertakäyttötaidetta, esimerkkeinä tästä mm. ympäristötaideteokset ja happening. Tällaisiin tutustuminen käy ainoastaan mahdolliseksi näyttelypaikoilla.

Nyky-yhteiskunnassa ovat siis kuvataiteisiin tutustumismahdollisuudet hyvät. On kysymys vain tahdosta ja vaivannäöstä, aikooko rikastuttaa kuvataiteellista tietouttansa.

Valokuvat kertovat

Viime vuosisadanvaihteen molemmin puolin oli Someron Hirsjärven Seeterin isäntänä maisteri Knut Söderström. Hänellä oli aikaisekseen harvinainen harrastus: hän valokuvasi. Joitakin vuosia sitten kirjoitti hänen Helsingissä asuva poikansa toimittaja Arne Söderström Somero-Seuralle ilmoittaen, että hänen hallussaan oli Knut Söderströmin jäämistönä joukko lasisia

valokuvalevyjä (negatiiveja), jotka hän haluaisi luovuttaa seuralle. Näin joutui seuran omistukseen harvinainen kokoelma negatiiveja, jotka lahjoittajan arvion mukaan on otettu vuosina 1898 — 1915. Ne esittävät pääasiallisesti Hirsjärven maisemia, mutta eräät otokset myös muuta Someroa. Joukossa on lisäksi henkilökuvia. Valokuvaaja Otto Aukio valmisti lasinegatiiveista

1898-1915

Someron Pikkupappila ja Jaatilanjoen silta. Kieseissä pastori Juhana Oskar Levänen.

Näkymä Someron kirkonmäeltä luoteeseen. Etuoikealla Harjun pehtoorin Konsta Ruohosen asunto. Sen takaa järven yllä näkyy pappila. Vasemmalla Harjun kartano. Härkälän salmen vasemmalla rannalla Härkälän kartano.

Kääntelä 1910. Rakennuksen omisti tuolloin Seeterin isäntä maist. Knut Söderström, ja siinä asui kauppias Hemmi sekä postinhoitaja Ester Mannström. Istumassa vas. Helmi (o.s. Mannström), Fanny ja Arne Söderström. Seisomassa Knut Söderström ja rouva Hemmi.

mut Marjaana se laukasikin poliisia ottaan.
Oli kesäkuu, oli lämpimälläns, oli kaksitoistas päivä,
ja silloin kaksi niin riskiä miestä henkensä jäivät.
Marjaana sano veljillensä, että olkaa te pojat hiljaan,
revolverini on larinkissa viel neljällä larinkilla.
Marjaanalla se sulhainen oli Retninkiporvarin poika,
joka häntä nytkin vielä puolisonaas hoitaa.
Retninki juoksi asemalle ja sano, että juna pitää olla valmis,
konetööri huusi vastaten, et numero toinen on tallis,
mut Retninki vastas ärjästen, et pitää olla ensimmäinen,
jollei maata kulkevainen niin ilmassa lentäväinen.
Kolme heitä oli junassa ja Retninki itte ajo,
ja konetööri sano pelkäävänsä sillon jo vallan paho.
Marjaanan käressä oli kullasta ranne-
renkas,
ja ennen kun päivä puolille ehtei niin rautanenkin kelpas.
Mut Retninki lupasi valtiolle miljoona tollaria ja toisen vaivaisille,
ja kohta ne raurat heläyttivät linnan permannolle.

Kun Konsta tätä lauloi, tunsin villin lännen vilistävän ohitseni. Suorasukaista raakuutta, ihailtavaa suhtautumista väkivaltaan, rahan mahtia, romantiikkaa, railakasta menoa. Korvaa hyväilivät hauskat sanat ja muodot: väsky, sulhainen, revoli, larinki, puolisonaas, konetööri, Retninki.

Laulu jäi mieleeni, ja olen silmäillyt sen sano-

ja myöhemmin. Huomioni on kiintynyt mm. siihen ripeyteen millä päätökset tehdään. Marjaana ja Retninki nousevat etualalle. Marjaana on seurustellut porvarin pojan kanssa, mutta isä ei hyväksy tätä; hän ei ilmeisesti voi uskoa kuin pahaa erisäätyisten seurustelusta. Syytökset lienevät kuitenkin aiheettomia, mutta Marjaana ei kadu eikä nöyryy, niin kuin naisen rooliin luulisi kuuluvan, vaan toimii jyrkän hyökkäävästi. Ja kun pato on auennut, vesi ryöpyy: tapahtuu toinenkin tapo, eikä veljienkään kohtalo ole taattu. Myös Retninki tekee päätöksensä nopeasti. Voi tuntua siltä, että rikas isä haluaa rahan voimalla hyvittää poikansa kolttoiset, mutta yhtä hyvin häntä miellyttävät miniäkandidaatin sumeilemattomat otteet. Retningin hurjan ajon, jonka aikana koneetörikin jo pelkää, voi katsoa viittaavan ehdotusmaani suuntaan.

Olisin mielelläni käväissyt Helsingissä Kansanrunousarkistossa toteamassa, miten yleisesti Konstan laulu tunnetaan, mutta siihen minulla ei ole ollut tilaisuutta. Sen sijaan sain maininnan-arvoisen tiedon toisaalta. Näytin nimittäin laulua eräälle tuttavalleni, entiselle Eteläpohjalaisen Osakunnan jäsenelle. Hän tunsii laulun heti ja sanoi sen kuuluneen osakuntansa pikkujouluperinteisiin. Joulun siis päädyimme! Osakunnan historiikki tietää kertoa, että "iloisesti päättyvää suroopperaa Marjaanaa" on esitetty pikkujoulujuhliissa 1930-luvulta alkaen. Se perustuu vanhaan arkkiveisuun. Kirjailija Artturi Järviluoma ja säveltäjä Toivo Kuula ovat opiskeluaikanaan v. 1902 merkinneet sen ensi kerran muistiin Kauhavalta. Vuosia myöhemmin Järviluoma ja taiteilija Otto Al'Antila muokkasivat laulun hauskaksi pienoisoopperaksi. Ensimmäisen kerran se esitettiin 8. joulukuuta 1931.

Saamani tieto ei kuitenkaan kerro, missä laulu on syntynyt. Mahdolliselta tuntuu, että se on runoilta Amerikassa ja että se on kulkeutunut sieltä ennen kaikkea vilkkaalle siirtolaisseudulle Etelä-Pohjanmaalle.

* * *

Kerkon Reima ajaa veljensä Ensin hiuksia. Parturin ammattiin tottumattomana koneen käyttö on vähän haparoivaa ja kone luiskahtaakin korvalehteen, tehden runsaasti verta vuotavan haavan.

Ensi sanoo rauhallisesti: "Kas kun en huomannu ennen sannoo, ett ne sais jättää."

Suomisen Uunolta olivat jääneet jouluviinat hankkimatta ja aattoiltana Uuno tuskailikin: "Kun sais senkin verran viinaa, ett henki haisis, kyll sen lopun sit jo konstailiskin."

samanlaiset kuin heidän esivanhemmillaan sa-
toja vuosia sitten. Kuitenkin heillä on vertailu-
kohteena vieressä sijaitseva kaupunki, jossa elä-
mä on kehittyneempää ja helpompaa. Mutta hel-
mikauppiaiden keskeinen sopimus alhaisista hin-
noista estää intiaanien aseman parantumisen.
Kerran kauan sitten Kino tietää kalastajien yrit-
täneen kuljettaa helmensä suurempaan kaupun-
kiin rikkaimmille kauppiaille. Mutta matkalle
valitut miehet eivät koskaan palanneet takaisin,
ja helmenkalastajat alistuivat kohtaloonsa ah-
neitten valkoisten kauppiaitten renkeinä.

Kaupunkilaisista Kinon heimo varmasti näyt-
ti niin vaarattomalta ja lyödyttä, etteivät he
kuvitelleet sen koskaan enää yrittävän kapinoi-
da. Kinon taistelu helmen löytymisen jälkeen
osoittaa kaupunkilaisten olleen väärässä. Stein-
beck tuntuu haluavan sanoa, ettei mitään hei-
moa tai yksityistä ihmistä voida lopullisesti alis-
taa, vaan ainoastaan mitä suurempi apatia sitä
voimakkaampi pitää myös herättäjän olla.

Kinolle ihmeellisen helmen löytäminen, mikä
oli ollut hänen ja hänen vanhempiensa ja iso-
vanhempiensa toiveuni, oli kyllin suuri herättäjä.

Se mursi hetkessä luokka- ja roturajat ja tuhat-
vuotisen alistumisen. Nyt Kino kuvitteli ostavan-
sa itselleen ja vaimolleen häävaatteet ja mene-
vänsä naimisiin papin edessä, panevansa poi-
kansa kouluun ja ostavansa pyssyn, joka oli
hänelle vallan ja voiman tunnus. Kino ei nähnyt
mahdollisuuksillaan olevan mitään rajoja, ja
hän oli valmis taistelemaan, jopa tappamaan
näiden mahdollisuuksien toteutumisen puolesta.
Enää eivät kaupunkilaisten asettamat esteet ja
vastustus sammuttaneet Kinon tahtoa ja yritteli-
äisyyttä, vaan päinvastoin kiihdyttivät niitä rai-
voon asti.

Ylivoima oli kuitenkin musertava, ja lopulta
Kino antautui. Hänellä ei enää ollut voimaa
eikä tahtoa taistella, koska hänellä ei poikansa
kuoleman jälkeen enää ollut mitään, minkä
vuoksi taistella. Mutta kaupunki ei enää voi
turvallisesti uinua sen kuvitelman vallassa, että
kalastajat ovat lopullisesti alistettuja, ja tulevat
aina myymään helmensä pilkkahintaan kauppi-
aille. Sillä, vaikka Kino on hävinnyt, eikä hä-
nellä enää ollut voimaa, muut tarvitsevat vain
herättäjän kyetäkseen nousemaan taisteluun.

Illoinen suruooppera Marjaana

Tauno Lähteenkorva

Konsta Lintulan tuntevat palttalaiset ja ollila-
laiset paremmin Sarapiston Konstana. Eräänä
viime elokuun hellepäivänä jouduin sattumoisin
keskusteluun hänen kanssaan, ja puheeksi tulivat
Konstan Amerikan-kokemukset.

Konsta Lintula on syntynyt v. 1884, mutta ei
häntä vielä 85-vuotiaaksi uskoisi: ketterä on vielä
kulku ja virkeänä on säilynyt muisti. Juuri avioi-
tuneena, 26-vuotiaana, mies lähti hakemaan ame-
rikanrahaa kodin perustamista varten. Hän vietti
neljä vuotta lännessä ja hoiti suurimman osan
tästä ajasta omistamaansa kortteeritaloa Dulut-
hissa.

Hyvin realistisesti puhekumppanini suhtautui
matkaansa, ei liian romanttisesti mutta ei vähä-
tellenkään. Muutakin somerolaisia oli lähtenyt
matkaan. Nimiä vilahteli: Mäkilän Otto, Ylöpir-
tin Niku, Lähteenkorvan Jussi. Monenmoista oli
elämä ollut. Muutamat somerolaiset olivat joutu-
neet tappeluihin; joku oli pistetty kuoliaaksi, joku
toinen oli itse iskenyt kuolettavasti.

Näistä tappeluista jouduimmekin lauluun, jo-
ka sisällöltään ei ole lähelläkään joululaulua,
mutta joka 60 vuoden takaisena Amerikan terveh-
dyksenä sallittaneen. Seuraavan sisältöisenä sain
talteen laulun, jota vuosisadan alun amerikansuo-
malaiset olivat innokkaasti laulelleet:

Pohjois-Ameriikassa Vilatelfian kaupun-
kissa

siellä se Marjaana syntynyt oli, ja sisar
oli hällä Liisa.

Päivänverhon ja väskyn kans otti Mar-
jaana mukansa,

kun hän lähti kaupunkille ton sulhasensa
kanssa.

Täältäpä hänen tultuaan isä portoksi
terveetti häntä,

Marjaana revolin otti taskustansa ja otti
henken isältänsä.

Yksi poliisi kaupunkista se lähetettiin
kohta,

60 kopiota Somero-Seuran valokuva-arkistoa
varten. Koska arkistokuvaan on saatava mahdol-
lisimman yksityiskohtaiset ja luotettavat tekstit,
on maisemien ja henkilöiden tunnistamiseksi
jouduttu tekemään levyjen kopioinnin jälkeen
kaksi Helsingin matkaa toimittaja Söderströmin
luokse ja kaksi matkaa Seeterin kartanoon, missä
Aarne ja Juhani Torkkomäki ovat auttaneet tun-
nistamistyössä. Myös Somero-lehdessä julkais-
tujen kuvien ja tiedustelujen avulla on päästy
selville eräiden kuvien henkilöistä.

Viime syyskuussa valokuvaaja Olavi Virta-
nen kuvasi eräät niistä maisemista, jotka Knut
Söderström aikanaan oli ikuistanut. Ohessa näh-
dään, paljonko näkymät n. 60 vuoden aikana
ovat muuttuneet.

T. H.

1969

Pikkupappila on vaihtanut vä-
riä. Entisen puusillan paikalla
on v. 1935 rakennettu teräksi-
nen, puukantinen palkkisilta.
Sillalla autoilija Juha Tähti-
nen.

Tämä näkymä on hieman
rannempaa, koska kirkon-
mäelle rakennettiin v. 1931
seurakuntatalo, jonka katolta
kuva on otettu. Hautausmaan
uusi osa on vihitty v. 1965.

Kääntelän rakennukset ovat
edelleen samat, joskin niitä on
korjattu. Nykyinen omistaja
on rouva Kaino Lenkkeri. Tien
vasemmalla puolen olevan ra-
kennuksen on pystyttänyt Suo-
men Maanviljelijäin Kauppa
v. 1921. Myöhemmin talo on
kuulunut mm. Someron Osuus-
kaupalle. Nykyään siinä on
kauppias Eero Kosken liike.
Tie on levinnyt öljysoratieksi
v. 1963.

Kodikkaasti Somerolla

Pilke

Jotakin Someroa koskevaa siis. Hm. Koko kotiseutuaate on minulle hieman vieras. Olen asunut niin monella paikkakunnalla, etten oikein itsekään tiedä, mikä on minun kotiseutuni. Mikä on ihmisen kotiseutu, sekö, jota parhaillaan asuu, sekö, jossa on syntynyt vai se, jossa on kasvanut ja koulunsa käynyt? Olenko helsinkiläinen, koska olen suurimman osan elämästäni mittailut sen katuja? En ikinä, helsinkiläiseksi en varmaan tule koskaan. Syntymäpaikkani vaikuttaa jotenkin kotoiselta, mutta hiljattain siellä käydessäni huomasin, etten itse asiassa tunne sieltä juuri ketään. Istuin hotellihuoneessa ja selailin puhelinluetteloa enkä löytänyt ketään, jonka luo olisin voinut mennä kylään.

Somerolla on tuttuja. Kun kävelee pitkin Joensuun pääkatua, saa kyllä nyökkäillä päivää yhtä mittaa. Jos tulisin Somerolle yllättäen eikä äitini jostakin syystä olisi kotona, tietäisin kymmenen muuta paikkaa, jonne voisin pyrkiä yöksi. Hautausmaan kivissä on tuttuja nimiä. Täällä kai sitten on kotiseutu. Kai niitä lämpimiä tunteita ja pientä hykerryttävää ylpeyttäkin joskus tunnetaan, mutta tällaisen jörön hämäläisen tai varsinaissuomalaisen on sitä hieman vaikea tunnustaa. Mieluummin tokaisee, että ei riitä, kun sanoo olevansa lounaissuomalainen, suomalainen, eurooppalainen, pitääkö nyt vielä somerolainenkin olla. Eroavatko lähipitäjien kulttuurit niin paljon toisistaan, että on mitään merkitystä sillä, mistä kunnasta on kotoisin?

Kotipaikan merkitystä ja vaikutusta ihmisen kehitykseen on vaikea mitata. Elämäkertojen kirjoittajathan sitä lapsuuden maiseman osuutta pyrkivät tähdentämään, mutta hieman tuollaista "lienee" ja "kenties" sävyistähän se todistus tahtoo olla. Meistä tavallisista ihmisistä ei kirjoiteta elämäkertoja, mutta lapsuutemme vaiku-

telmat tulevat todistusvoimaisiksi ehkä vanhoina, jolloin rupeamme lastenlastemme harmiksi muistelemaan menneitä. Ketään ei tietystikään silloin enää kiinnosta kuulla, miten kauheasti meitä lapsia harmitti, kun pallomme jatkuvasti hävisivät kirkonkylän kuusiaidan Moolokin kiitaan; miten hauskaa meillä oli vanhan rämän yhteiskoulumme kolkonnäköisissä luokissa, joitten pulpetit olivat niin kivasti raaputettuja; mikä ihanuus levisi Häntälän ahteen kevätesikoista; miten kurainen ja hevosenkakkainen oli neli-kyrömenluvuilla maantie, johon ainakin kerran talvessa rotkahdin pitkälleni isän palttoosta pienetysssä talvitakissani; millaiselta tuntui, kun varhaisena suviaamuna pisti paljaan jalkansa kasteiseen maahan valkoapiloitten ja hanhikkien matolle, kun punapellavat vielä olivat supussa ja ensimmäiset ihmiset kaatoivat polkupyöriään linja-autoaseman ojaan lähteäkseen Forssaan tärkeille asioille.

Tie on nyt asvaltoitu, pelto, jossa hiihdin, on täynnä vaaleankeltaisia, siistejä omakotitaloja, entisen Säästöpankin savupiippujen välissä hehkuu naurettavan rumasti neonvalokirjaimin "Hotelli". Yhteiskoulu on saanut uuden rakennuksen, jossa toivottavasti on yhtä vapaata, hauskaa ja antoisaa kuin minunkin päivinäni. Härät ovat jo aikoja sitten väistyneet härkätieltä, autot ovat karkoittaneet hevoset, heinämaista on tehty ruispeltoja, mutta varmasti jotakin pysyvää, yhdistävää on sittenkin jäljellä: peltojen rauhoittava avaruus, keväiset valkovuokkomet-sät, savinen joki, ihmisten vakaa tyyneys.

Olisi hauska tietää, montako mätää, puolimätää, ja ehjää kumipalloa pulpahtaa kirkon koulun kuusiaidan kätköistä sitten, kun se joskus kaadetaan.

* * *

— Mutta en minä ole tuollaista nähnytkaan, ihmetteli Heikki osoittaen lentävää lautasta.

— Älä narraa, nauroi tonttutyttö.

— En varmasti, sanoi Heikki. — Enkä minä ole koskaan tonttujakaan nähnyt.

— Et ole koskaan nähnyt tonttuja? ihmetteli Tipsu vuorostaan.

— En ole, toisti Heikki.

— Et sinä taida uskoa joulupukkiinkaan? epäili Tipsu.

— En minä enää, Heikki sanoi.

— Siinäpä se, kun tullaan vanhemmiksi ei enää uskota mihinkään. Lapsia kyllä muistutetaan olemaan kilttejä, että joulupukki toisi lahjoja, mutta itse tehdään ja puhutaan mitä sattuu. Ja kuitenkin kaikkien ihmisten tulisi muistaa, että tontut kurkkivat ikkunoista ja savupiipuista, eivätkä pidä alkuunkaan siitä, että isät ja äidit riitelevät ja sedät ja tädit kinastelevat ja isot-siskot ja isotveljet tekevät tuhmia. Tipsu katseli suurilla ruskeilla silmillään vakavana.

— Olisin minä uskonut, jos olisin tiennyt tonttujen olevan sellaisia kuin sinä, eikä partaisia ja kamalan vanhoja.

— Olen minäkin 120 vuotta vanha, Tipsu sanoi.

— Sata kaksikymmentä! — Ja minä luulin, että olet kahdenkymmenen, ihmetteli Heikki.

— Katsos, me joulutontut vanhenemme vain jouluna. Tonttutyttö kiipesi outoon kulkuneu-

voonsa ja vinkkasi Heikkiä seuraamaan perässään.

Heikki kiipesi sisälle monien mittareiden ja lamppujen täyttämään ohjaamoon.

— Ja minä kun uskoin joulupukin ja tonttujen kulkevan porolla, Heikki sanoi. Tonttutyttö nauroi ja pyysi Heikkiä vetämään tuosta ja painamaan tästä, jotta hän voisi korjata veto-voimanmuuntajan uloimman kiihdyttimen venttiilin. Parissa tuokiassa vika oli korjattu ja tonttutyttö sanoi:

— No niin, nyt minun pitää lähteä takaisin korvatunturille.

— Sinne on pitkä matka, Heikki sanoi. — Etkö tulisi meille kahville ensin, äiti keittää kyllä hyvät kahvit.

— Kiitos Heikki, mutta olen jo viidessä minuutissa Korvatunturilla ja meillä tontuilla on juuri nyt kova kiire.

— Entä näenkö minä sinut taas ensi jouluna?

— Jos olet kiltti poika ja uskot joulupukkiin, niin varmasti näet. Me tontut tulemme kaikkien niiden ihmisten maailmaan, joilla on lapsen uskoa ja mieltä. Minulla on paljon veljiä ja sisaria. — Kiitos sinulle Heikki avustasi ja hyvää joulua.

Heikki tunsikin Tipsun kylmä nenänpää sattui hänen poskeensa ja sitten kuului vain viuh ja piuh, kun tonttutyttö Tipsu ja punainen lentävä lautanen olivat poissa. Heikki lähti kotiin. Kirves ja kuusi jäivät rannalle.

Helmen kirous

Eija Valtonen

ei myöskään lahjoita helmeä kirkolle, kuten hänen papin mielestä hurskaana katolilaisena tulisi tehdä, vaan päättää viedä sen suurempaan kaupunkiin myytäväksi. Matkalla Kino perheineen joutuu kauppiaiden lähettämien ampujien ahdistamaksi, ja pikku Coyotito saa surmansa. Tämä vasta lannistaa Kinon. Hän palaa takaisin ja heittää kirotun helmen mereen.

Steinbeck on tuskin kirjoittanut helmeä opettaakseen, ettei rikkaus aina tuo onnea, vaan kuvatakseen sosiaalista toivottomuutta, suoranaista apatiaa, jossa helmenkalastajat ja koko Kinon heimo elävät. He eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa, heidän talonsa ja työvälineensä ovat

Heikki ja tonttutyttö Tipsu

Manu

Heikki ei uskonut joulupukkiin eikä tonttuihin.

Heikki oli iso poika, armeijan käynyt ja korpraali. Jouluaaton aamuna Heikki ei lähtenyt halonhakkuuseen, vaan asteli kirves olalla jouluksen kaatoon. Vaari vielä huuteli tallin nurkalta, ettei saa tehdä aukkoa metsään. Rekitie vei metsään. Nukkuvaan hiljaiseen metsään, jossa jokainen ääriivi oli vain "noin". Lapselliseen hellyyteensä se sulki.

Valmistauduttiin jouluun — suureen rauhan juhlaan — Vapahtajamme syntymäpäivään.

Jossakin oli kiire valmistautumisessa, mutta ei täällä, ei täällä ollut milloinkaan kiire. Keväisin ehkä pikkuisen villiinnyttiin, mutta eokuun iltoina kaikki oli jo tyyntä.

Oli mukava kulkea upottavassa lumessa, mukava saada lunta kasvoilleen, niskaansa. Täällä oli tilaa ajatella.

Ja äkkiä saattoi tuntea itsensä yksinäiseksi. Ei ollut ketään, kelle puhuisi tai kuka kuuntelisi. Kaikukin hukkuu jo ensimmäiseen notkoon. Heikki havahtui ajatuksistaan. Rantakoivikon alla oli nuorta kuusikkoa.

— Sopivia joulukuusiksi, ajatteli Heikki.

— Tämä on hyvä, hän tuumaili ja aikoi iskeä kirveellään. Yhtäkkiä hän huomasi lammen vastarannalta huimaa vauhtia lähestyvän punaisen esineen.

— Lentävä lautanen, Heikki sanoi ääneen. Se on lentävä lautanen.

Punainen lautanen tuli lähemmäksi. Sen kulku muuttui nykiväksi ja se kallisteli puolelta toiselle, kunnes laskeutui siihen rantaan aivan Heikin viereen. Heikki puristi rystyset valkoisina kirveensä vartta.

Esineen kyljestä avautui pyöreä aukko ja portaat työntyivät jälle.

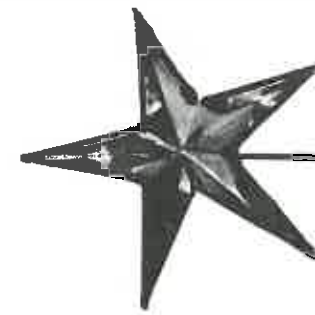
Kului vielä sekunti tai kaksi, ja sitten Heikki näki hänet — tytön, jolla oli punainen myssy ja harmaa takki. Jalassa keltaiset lapikkaat ja käsissä punaiset kintaat.

— Terve, sanoi tyttö ja hyppäsi alas jälle.

— Minä olen tonttutyttö Tipsu ja tarvitsen pikkuisen apuasi.

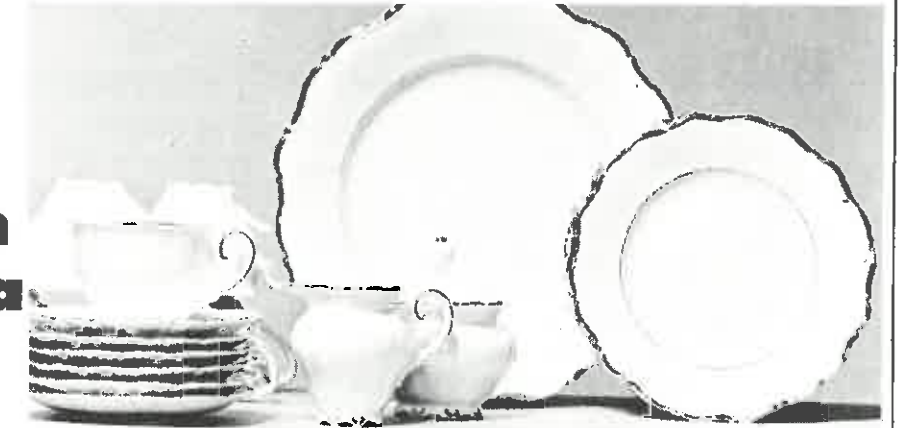
Heikki ei sanonut mitään, katseli vain silmät pyöreinä outoa punaista lentolaitetta ja sen sievää punamyssyistä ohjaajaa.

— Tähän tuli pieni vika enkä saa sitä korjatuksi ilman apuasi, Tipsu sanoi.

Tule joulu KULTAINEN

**Lahja-
hankinnat
tavaratalon
valikoimista**

TAVARATALO
SOMERMAA

**Salaojaputkia
piippu- ja takkatiiliä
19 reik. julkisivu- ja seinätiiliä**

● KAUSIALENNUKSEMME on joulukuussa 2 % suurempi kuin tammikuussa.

Saadaksemme kuljetuksemme tasaiseksi on kausialennuksemme alkukuusta suurempi kuin kuin loppukuusta eli 2 % edullisempi kuin seuraavassa kuussa.

● PARHAITA 1-luokaisia kestäviä

KULTAMITALI SALAOJAPUTKIA ja kultamitali tiiliä varastosta.

● Valmistettu Suomen parhaasta keramiikkasavesta.

● Kestävät takuulla pakkasta, vettä, savua ja käsittelyä ulkoilmassa yli 100 vuotta.

● Putket ja tillet kuljetamme rahtivapaasti. Tilatkaa ajoissa.

● Hintamme ovat kilpailukykyiset. Tiedustelkaa hintojamme viipymättä.

**OY HERBO AB
Someron Tiilitehdas**

Puh. 924/45 184. Kaikkina päivinä ja iltoisin 924/45 700

Hyvää Joulua ja onnekasta Uutta Vuotta
toivottaa

Kello- ja Kihla-Aitta

K. Nyström, puh. 45 358

El passaa pussata veriviarast papuruakasen suun kans.

MIA

janpidot, tilinpäö-
lantuntemuksella.

to Oy

LAPINLAHTI —
TUNTA

teollisuuden ja
töön.

NNEKASTA
TA

KOHO- ja OFFSET-
paino

nat —
inat

on

ppa

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA

ETELÄ-SOMERON
OSUUSMEIJERI

Terttilä

Auto-Arvela Oy

TB-huoltoasema, myy autonrenkaita,
akkuja ja tarvikkeita.

Suositellaan
puh. 45 411

HYVÄÄ JOULUA
JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA
asiakkailleen toivottaa

Huoltoasema
EINO SALO Ky
GULF-huolto

HYVÄÄ JOULUA
asiakkailleen toivottaa

Lasten Asuste
Somero ja Salo

"Pussautetaan", sano Plekkala, kun sauhui tarjos.

Somerolaisii Thaalian palvelukses

Kaarina Pollari

Näytöskappale somerolaisis iltamis oli ennen aikaan välttämätöin asja, ilman sitä olis väki eppäilly, et heittii on iltamanpitäjät meinannu jymäyttää. Ja menestys oli kans taattu. Mun äitein esimerkiks on kertonu, et kun hän näki Seitemän veljest ensiin Sylvenän nuarisoseuran- talol ja sit viäl Turun Teatteris, niin ei se kau- punkilaisyritys ennää haissu eikä tuntunu mil- tään, niin pal airompi ja tosipohjasempi oli Syl- venän poikain esitys ilman turhi retuseeraamissii.

Silloin tällöin Turun Teatteri käve Somerol; nyt ei ol ennää käynykkää vuasiin! Mää hiukan muistelen, ettei Somerol oikeen ymmärretty sim- mottii kun Lauri Haarlan Lemminpoika ja muita murheellisii kappalei, misä tapettiin ihmisii. Mut rakkauren päälä on somerolaiset ain pannu painoo ja tommotten muun hauskan, kun ei käy liikaa järjen päälä. Minna Canth oli tiätystäs asja erikses. Hänen Anna-Liisas esimerkiks oli tosi vaikuttava, kun Salon Teatteri tuli sitä So- merol näyttelemmään. Ihmisii oli sk-talo fäyteen, ja hyvä esitys yhres näytelmän jalon julistuksen kans lumos kaikki. Sen lopun muistan, vaikken ollu kun kymmenen paikkeel. Anna-Liisa hyvä- telleen kotoväkes:

— Hyvästi, isä, hyvästi, äiti, ja Pirkko, hyvästi, hyvästi, Johannes!

Sit hän kääntys vallesmannin pualeen ja sanos:

— Nyt herra vallesmanni, olen valmis.

Arvaaks Tei, kuin siin käve! Kukkaan ei tah- tonu eres kykentyyt taputtamaan näyttelijöil, kun koko sali parkus ja kaivettiin nestuukei lom- puukeist. Lopultas silloinen kunnalliskodin johta- jatar Laura Tuamaala, kun oli tomera nainen, nousi penkistäs ja sanos meitil:

— Lähtekä pois vaan, älkäkkä hävekkä silmiil- tänne, kaikki ne näkkyö olevan tääl samanlaisii.

Mitäs sanotten, eiks se ollu tosi eläytymist se!

Oma lukus on Someron yhteiskoulu, sit kun sen toiminta pääsi vauhtiin. Sattus olemaan simmottii opettajii, kukka vaivoitas laskemata pani esityksii pystyyn. Ja jos kuka, niin rehtori Vilkki tuki niit harrastuksii. Aino Oksanen, mals- teri meinaan, oli yks. Topelius käytiin läpitten Rinalto Rinaltiinii myären. Siäl oli Salosen Kai- saa ja Luvijoen Selmaa ja Kalle-Villee enkä heittii kaikkii muistakkan, oliskos ollu Suven- maan Leokin, lempinimeltäs Römmi siihen ai-

kaan. Ja kun viäl itte Aleksis Kivenkin otti Oksasen maisteri ohjelmaas! Yä ja päivä on siit astikka kankastannu mun miälesäin niinkun ihana unikuva. Se oli varmaan täyspainonen esitys. Kiven kiäli rupes sillon soimaan mun korvisain, ja mää toivon, et se sojeis eikä kos- kaan loppuis. — Simmoten huhu levis, et Oksa- nen sai hiukan siit näytelmästä kärsiitkin, kun pitäjän silloinen kappalainen Urhonen eppäili, et siin on jumalanpilkkää. Siit huumaatten, et katkesmust on luvettu monel taval siihenkin mailman aikaan.

Oksanen muutti pois, mut hänen jälkees tuli Martta Lühr, oikeen ittes Kaarola Avellanin en- tissi lausuntaoppiläi. Hänen johrollas harjoteltiin Topeliuksen Prinssessa Ruusunen (ja paljon mui- takin). Prinssinä oli Gyllingin Artturi ja prin- sessa Ruususena Thelma Aaltio. Hiomist siin riitti, et hiukankin saatiin kuninkaallist elekans- sii, kun henkilöi oli sentään kymmenii, ja hovi- niiauksiin on somerolaiset huanostas taipuvaisii. Mut väkkee oli paljon ja riamullinen ehto siit tuli, ja kaikkeen riamullisempi meitil ittellemmen komeljanttareil.

Viina on monen villinny, eikä se ihan viatoin ollu Somerolkan. Kerran oli miähet harjotelleet Artturi Leinosen näytelmän Santavuaren yä. Klaus Flemingin ossaa vei Haukkamaan Ville. Mut joku Avulias Aatu oli vähän ennen alkuu tuanu kippurahäntäpullon pukuhuaneen puala niinkun rohkasumiäles. Siit kappaleest meinas tulla täys fiasko. Ville aloitti roolismukasen talonpoikain kuulustelun:

— Mikä on nimenne? Mikä on nimenne! MIKÄ ON NIMENNE ???

Ei vastaust Ville:

— Mikä on nimenne?

Ville kiljus ja kiljus, mut vastaust ei mei- nannu tulla. Inkhooli kihelmöitti nuijamiästen hiusten juuris. Lopultas joku sentään äkkäs:

— Penttti Poutttu.....

Päitti sk-talol näyteltiin hyvin pal ja arvok- kai kappalei tyäväentalol. Siäl oli monta inno- kasta ohjaajaa, ja siit se juur kiine onkin. Yks oli vahtimestari Pulkkinen, toinen kaupanhoitaja Ruattinen. Mut niist ossais paremmin kertoot joku toinen, mää olin liika laps viäl siihen ai- kaan, et olisin ymmärtänny paremmin seurata. Yks iso kappale ainakin oli Peräkylän profeetta.

hren yän ja seuraa-
oli valmis Loviisa.
ki oli haltioisas.
n sekin toristettuut,
vata, eikä näytelmä
yks näyttelijä kus-
ellisel päivil Härkä-

amuisto

Susanna

äin tämän juhlanan
lähtisi yksin, tie oli
ukirkkoon matkaajia,
untunut itseään näin
n tiellä.

enpäin, ja kilometrit
in siivillä. Kylissä,
aamun kunniaksi sy-
kynttilöitä ikkunoille.

uskaltanut laulaa
yöllinen luonto oli-
asta säveltä, niin hy-

ja hän hivuttautui
eisön joukkoon. Rie-
ei jättänyt häntä
kana, ei edes saarna,
i tunnettu kappalai-
maan.

lisia joulutunnelman
den, mutta kuka tei-
että teille on tänään
tä tuntui, kuten usein

suoraan hänelle —
hän ei voinut sille
en tämän juhlanan
vähän joululahjojen
että hänellä oli osa
— ja ehkä tämä
ttä joskus oli synty-

koolla polkupyörillä
u valkeni ja pyörät
tamalla maantiellä.
nitäkin tämän pitkän

«Stadin» somerolaiset

Matti Soini

Helsingin Somero-Seura on numerolla 100322 merkitty oikeusministeriön pitämään yhdistysrekisteriin tammikuun 22. päivänä 1969. Yhdistyksen perustava kokous pidettiin syyskuun 9. päivänä 1968 ja siinä vahvistettiin yhdistykselle säännöt sekä valittiin henkilöt hoitamaan luottamus-tehtäviä.

Onko kysymyksessä ainutlaatuinen tapahtuma vai onko toteutunut vain jokin, joka pitkään on ollut pinnan alla odottaakseen toteutumista käytännön toimenpiteinä? Helsingissä toimiva kotiseutuseura ei suinkaan ole uutta. Vastaavallaisia yhdistyksiä on toiminnassa useita mm. Kiu-ruvesi-Seura, Forssa-Kerho, Pääkaupungin Karjalaiset ym. Useat näistä ovat mukana myös valtakunnallisessa kotiseutuyhdistysten yhteistyöjärjestössä, Kotiseutulitossa. Muutoin ei näiden yhdistysten kesken ole tiettävästi merkittävää yhteistoimintaa.

Tietty yhteenkuuluvaisuuden tunne, muutoliikkeen mukanaan tuoma turvattomuus ja sopeutumisvaikeudet vieraassa ympäristössä, tietyn paikallisintressin säilyttäminen ja muut käytännön elämän syyt ovat saattaneet olla sysäyksen antajana yhdistyksien perustamiselle. Voidaan perustellusti kysyä, onko elinkeino- ja talouselämän rakennemuutoksilla ratkaiseva osuutensa tämänlaatuisen toiminnan syntymiselle. Mikäli vastaus on myönteinen, ei voida välttää ajatuksesta, että on kysymys väistyvistä ilmiöistä ja tällaisen yhdistystoiminnan jatkuvuus on silloin kyseenalainen.

Yhteinen syntymäpaikka, jonka valintaan itse ei voi vaikuttaa, tutut ympäristöt ja läheinen sekä helposti tajuttava elämäntapa voivat olla yhdistävänä tekijänä jopa toisilleen vieraille henkilöille. Edellytyksenä täytyy kuitenkin olla sen "jonkin yhteisen" toteaminen ja tiedostaminen. Mitä useampia näitä yhteisiä tekijöitä on sen varmempaa on molemminpuolisen ymmärtämyksen löytäminen. Keskusteluun löytyy sama aaltopituus erittäin herkästi. Mutta kaikessa on kuitenkin liian kohtalomainen, liian sattumanvarainen leima voidakseen olla jatkuvan toiminnan perustana.

Osallistuin äskettäin erään liikelaitoksen puolivuosisatajuhlaan. Saavuttuani juhlapaikalle nousi pysäköintipaikalle naapuriautosta tutunnä-

köinen mieshenkilö. "Tulin kuulemaan mitä sinulla on sanottavana, vieläkö muistat?" Keräsin ajatuksiani ja muistiani. Sieltä Kirkonpiirin kansakoulun ajalta, Hilma Sirolan, Ekbergin munkkien ja limonadin päiviltä löysin nimen, jota tapaillemalla löytyi yhteinen pohja. Se lämmitti mieltä. Saman tilaisuuden loppupuolella, kun oli päätöskahvin aika, tuli vielä luokseni toinenkin henkilö, tällä kertaa nainen. "Emme ole tavanneet ilmeisesti aikoihin, mutta olen Lautelan Pentin tyttäriä. Olen ollut täällä avioliitossa jo jonkin aikaa, mutta kotitalo on suvun hallussa edelleen." Muistini palautti henkilökuvat paikalleen. Oli keskusteltavaa: nykytilanne molemmin puolin, eri suuntiin muuttaneet ja heidän kohtalonsa. Tuttuja nimiä, osin tuttuja tapahtumia. Mennyttä, joka ei palaa. Ennen takaisin paluuta kävin tutustumassa ensiksi mainitsemani somerolaisen nykyiseen elinympäristöön: omakotitaloon, uuteen ja nykyaikaiseen, osittain omin käsin rakennettuun. Oli helppo puhua.

Onko somerolaisuus ainutlaatuista? Kerran syntynyt tai sattuman oikkuna toteutunut tapahtuma, jonka vaikutus tuntuu läpi elämän. Yliarvostuksen vaara on ilmeinen. Onko paikkakunnan perinteessä, elämänmuodossa, asukkaiden luonteessa, tavassa ajatella ja toimia jotakin, joka viehättää? Jos tämä yhdistävä lanka ei kestäkään suurta painoa? Toiminta, joka perustuu vain säilyttämisen ajatukselle ei voi sisältää uutta, eteenpäin vievää. Aika rientää, maailma muuttuu.

Helsingin Somero-Seuran toiminta-ajatus on pohjattu virallisesti sääntöjen 3 pykälän ajatuksiin:

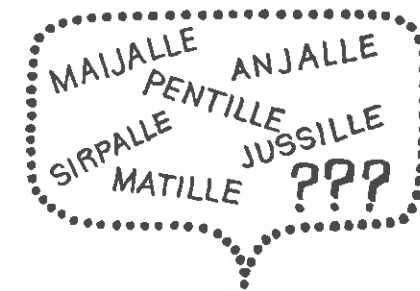
"Tarkoituksensa toteuttamiseksi seura
— suorittaa ja edistää Someroa koskevaa tutkimus- ja suunnittelutyötä sekä Someron paikallisperinteeseen, historiaan, luontoon ja muihin maisemallisiin kohteisiin kohdistuvaa inventointi- ja tallennustoimintaa,

— harjoittaa edellä mainittuja toimenpiteitä koskevaa julkaisu- ja informaatiotoimintaa,

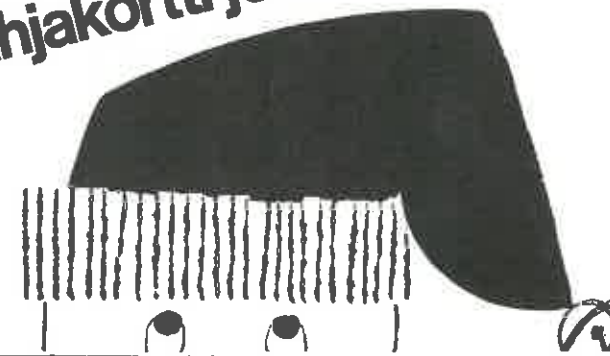
— järjestää kokouksia, juhla- ja keskustelutilaisuuksia sekä retkeilyjä,

— pitää kiinteää yhteyttä Somero-Seuraan."

Helsingin Somero-Seuran toiminta on hake-
massa uomiaan.

Tietenkin KOP:n
lahjakortti joulukansiossa

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

PUHELIN 45 571 VAIHDE

SOMERON Seudun Palo- VAKUUTUS yhdistys

esittää näin

Joulutervehdyksensä

kaikille osakkailleen ja
toivottaa Menestyksellistä
Vuotta 1970.

Muistattehan, että vakuutus omassa yhdistyksessänne on aina varmin ja edullisin.

T:mi J. M. TUOMINEN

PUH. 45 182

Polkupyöriä, mopedejä, moottorisahoja,
ompelukoneita edullisesti.

"Pyärit se pienikin ku on sitä lai".

HYVÄÄ JOULUA toivottaa HÄNTÄLÄN OSUUSMEIJERI puh. 43 668	PUUTAVARALIIKE V. YLITALO puh. 45 020
 Sähkötarkastus- laitoksen hyväksymä radio- ja televisio- huolto Someron Sähkö & Kone Leo Laine, puh. 45 106, 45 160	* HYVÄÄ * JOULUA * TOIVOTTAA AUTOKORJAAMO U. V I R T A
HYVÄÄ JOULUA JA UUTTA VUOTTA TOIVOTTAA naisten asusteiden erikoisliike Sometar KOP:n liiketalo	SILMÄLASIEN ERIKOISLIKE Someron Optiikka puh. 45 567
Tervettä Joulua toivottaa SOMERON APTEEKKI	Kotiseudun uutiset kertoo Teille SOMERO-lehti "Tää on poikaa", sano Vierumäki piapoo.

Ilmestynyt armo

Tiit. 2:11-14

Erkki Seppä

valtoihinsa uudistamalla koko elämän. Hänelle selviää aivan uudella tavalla, että jumalaton meno ja maailmallinen himo on hylättävä. Kun meille kirkastuu Jumalan armo Kristuksessa ja me sitten katsomme omaa elämäämme, me tiedämme ehdottomasti ja varmasti, mikä on Jumalan tahto meihin nähden. Kun me hiljennymme kuulemaan joulu-evankeliumia ja veisaamaan jouluvirsiä, me näemme aivan uudella tavalla elämämme tarkoituksen ja päämäärän. Mutta samalla me tunnemme syvästi, että siihen päämäärään emme pääse omin voimin, vaan että vain se joulun Herra, jonka eteen me polvistumme, voi meidät siihen johtaa. Ja niin me jäämme taitamattomina ja osamattomina Herran opetuksen ja kasvatuksen alle. Eikä parempaa kasvattajaa olekaan kuin Jumalan armo, sillä vain se opettaa meidät elämään vanhurskaasti ja jumalisesti täällä maailmanajassa sekä odottamaan autuaallisen toivon täyttymistä ja Vapahtajamme Kristuksen Jeesuksen kirkkauden ilmestymistä.

Tämä on hyvä sanoma meille. Se on kappale joulu-evankeliumia. Jumalan armo Kristuksessa on ilmestynyt kaikille ihmisille. Jumalan uskollisuus, hyvyys ja armo kutsuu meitä joulun viettoon. Hän kutsuu meitä elämään armon valossa. Saako tämä sanoma vallata meidän koko olemuksemme, mielemme, tahtomme ja sydämemme, niin että todella pyydämme jäädä Jumalan kasvatettaviksi? Silloin me myös valvovina odotamme autuaallisen toivon täyttymistä ja Vapahtajamme Kristuksen Jeesuksen kirkkauden ilmestymistä. Joulun sanoma vakuuttaa meidät Kristuksen kirkkaudesta. Jumalan kirkkaus loistaa Kristuksen kautta häneen uskovien tielle. Se loistaa hänen sanoistaan, teoistaan ja rististään. Mutta tämä merkitsee vasta ikään kuin alkua. Jumalan on kerran kaikki kunnia ja kirkkaus. Siksi kuuluu tänne kärsimyksen, synnin ja syyllisyyden maailmaan ihanana ja uutta tulevaisuutta lupaavana jouluvirsi: Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa ja maassa rauha ihmisten kesken. Kerran kaikki tulevat kumartamaan Häntä, jossa Jumalan armo ilmestyi kaikille ihmisille. Silloin vallitsee myöskin rauha kaikkialla. Mutta Jumalan rauha voidaan kokea jo nyt tässä ajassa eikä vain joskus tulevaisuudessa. Se on koettavissa siellä, missä Kristuksen anteeksiantamus saavuttaa ihmisiydämen.

Merkitty Raamatun kohta sopii hyvin seimen lasta esittävän taulun allekirjoitukseksi. Jumalan armo on ilmestynyt pelastukseksi kaikille ihmisille. Se on jouluaamun tervehdys. Sen sisältö on tämä: se mitä me itse emme voineet saada aikaan emmekä ansaita, on tullut meidän luoksemme, ikuinen valkeus, Jumalan armo. Tämä on joulu-lahja, jota kukaan ei voi meiltä riistää, jos me vain ymmärrämme sen arvon. Se koettiin elävästi sotajouluna kolme vuosikymmentä sitten taistelukentällä, sairaaloissa ja kotirintamalla. Armon valo Kristuksessa loistaa vielä nytkin. Jumala ei ole ottanut armoaan pois. Se säteilee yhä kärsimyksen ja synnin pimeyden yli. Sen ulottuu yksinäisen ihmisen asuntoon sekä sairausvuoteelle, kaikkialle, missä ihmiskäsi ojentuu vastaanottamaan lahjaa.

Mitä sitten tapahtuu siellä, missä Jumalan armo ilmestyy henkilökohtaisesti yksityiselle ihmiselle, niin että hän todella Sanan ohjaamana menee katsomaan sitä, mitä Beethemissä on tapahtunut? Hän joutuu herätetyin tunnoin Jumalan sanan valoon. Jumalan armo tempaa hänet

Sisällys

Erkki Seppä	ILMESTYNYT ARMO	5
Matti Soini	"STADIN" SOMEROLAISET	6
Kaarina Pollari	SOMEROLAISI THAALIAN PALVELUKSES	7
Susanna	MUUAN JOULUMUISTO	9
Mauno Alanne	JOULUTERVEHDYS	10
Torppari	KASKUJA	11, 15, 24
Manu	HEIKKI JA TONTTUTYTTÖ TIPSU	12
Eija Valtonen	HELMEN KIROUS	13
Tauno Lähteenkorva	ILOINEN SURUOOPPERA MARJAANA	14
Susanna	KAHDEN MAANOSAN KASVATTI	16
Ester Ahokainen	JOULUAAMU	17
Aulis Oja	SOMERON MEKKOPITÄJÄLÄISET	18
Pekka Kujanpää	KULTELAN KUPINTEKIJÄT	19
Jussi Suhonen	TEHVA JA LINDHOLM — LAHDEN KARTANON VIIMEISET KUSKIT	21
Aaro Eskola	KUORMASTO HELSINKIIN	22
Kirsti Laurila	MINUSTA TULI SOMEROLAINEN	23
Frans Tuominen	TERVAN VALMISTUKSESTA	24
Kerttu Vesterinen	VAIN PARI MINUUTTIA	25
Kirsti Siven	MAASSA RAUHA?	26
Ester Ahokainen	MADONNA	27
Kuva-aukeama	SOMERO-SEURAN KESÄ 1969	28
Impi Leppälä	URHEILUMUISTOJA SOMEROLTA VUOSIKYMMENTEN TAKAA	30
Tapio Horila	KALLIO—HAIPPO LEHTI SOMERON MUSEON HISTORIIKKIIN	31
Lasse Luoma	UUSI KOULU	38
Jarkko Rosenlund	JOULUN TOISET KASVOT	39
Seppo Manninen	SAAVUTTAAKO NYKYTAIDE KATSELIJAN?	40
Tapio Horila	VALOKUVAT KERTO VAT	42
Pilke	KODIKKAASTI SOMEROLLA	44

Vesijohtoliike

SAARINEN & KYyrÄ

Vesi- ja lämpöjohtoalan erikoisliike
Puh. 45 524

TOVOTAMME HYVÄÄ JOULUA
ja
ONNEKASTA UUTTA VUOTTA

Ajokortti on ARVOPAPERI

SEN HUOMAA SIITÄ,
että jokseenkin kaikissa paikka-
tarjouksissa pidetään ajotai-
toa paikansaannin edellytyk-
senä,
että itselle ja perheelle se merkit-
see riippumattomuutta mat-
koilla.

Antakaa lahjakortti JOULULAH-
JAKSI saatavana Autokoululla.

Someron Autokoulu

Somero, puh. 45 440.

Sähkötöitä — Vesilaitteita —
Alfa-Laval lypsykoneita

ERKKI OJALA

Puh. 45 339

Ilo kasvot kaunistaa, juhla arkisen elämän.

Viihtyisät tilamme, hyväksi tunnettu keittiömme ja al-
tis palvelumme ovat käytettävissänne.

Tanssiaiset lauantaisin kello 20.30—01 sekä sunnuntai-
sin päivätanssiaiset kello 16—18, illalla 20—24.

TERVETULOA

HOTELLI SOMERHOVI

HYVÄÄ JOULUA

toivottaa

SOMERON KUKKASITOMO

Om. Liisa Roos, puh. 45 562

Kultelan Tiiliputki

U. KANKARE & POJAT

Puh. 45 187

HYVÄÄ JOULUA JA

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa

Härmän Kauppa

puh. 45 404

"Kukas kullalles piruks ruppee ennen vihkimist",
sano Juaten äiti.

Elokuvateatteri

JUKOLA

toivottaa asiakkailleen

Hyvää Joulua!

Hyvää Joulua ja

Onnellista Uutta Vuotta

asiakkailleen toivottaa

SOMERON KUPARI JA PELTI

Yrjö Relander

HYVÄÄ JOULUA toivottaa
vaituutettu ASKO-myyjä

**Someron
Huonekaluliike**

puh. 45 125

"Mitäs sä puhut köyhä pappi, mä olen iso isäntä Joensuusta".

**Hyvää
Joulua**

ja

**Onnellista
Uutta
Vuotta**

**SOMERON
SÄÄSTÖPANKKI**

Someron Joulu

1969

TOIMITUSKUNTA

PÄÄTOIMITTAJA *Pekka Salminen*

TOIMITUSSIHTEERI *Kyllikki Kujanpää*

KUVITUS JA TAITTO *Heikki Horila*

KUSTANTAJA

SOMERO-SEURA

Vuosikymmenen päättyessä

Uno Simström

Vuosi 1969 päättää ajanlaskussamme tämän vuosisadan kuusikymmenluvun ja vuoden vaihteessa siirrymme kokonaan uudelle vuosikymmenelle — 1970-luvulle. Eri aloilla tehdyt päätökset, niiden toteutukset sekä kaikki ne toiminnot ja työt, jotka sisältyvät menneeseen aikaan, painuvat historiaan jäädäkseen sinne pysyvästi. Uusi aika ja uudet tehtävät odottavat meitä kaikkia. Otamme uuden vuoden vastaan aina yhtä toiveikkaasti uskomalla parempaan huomispäivään, mutta nyt, kun tulemme siirtymään myös uudelle kymmenluvulle, tulevat toiveet ja tavoitteet varmaan olemaan vieläkin suurempia.

Viimeksi kulunut vuosikymmen on jättänyt merkkinsä kaikkialle, niin myös Someron kunnan kehitykseen. Ehkä selvimmin tämä on havaittavissa kunnan elinkeinorakenteen muuttumisessa, joka alkoi jo 1950-luvulla ja on kohdistunut lähinnä maa- ja metsätalouteen. Nämä mainitut elinkeinoryhmät ovat edelleen pienentyneet maatalouden rationalisoinnin sekä suurempaan tilakokoon siirtymisen takia. Niistä vapautunut työvoima on työnsaannin vuoksi siirtynyt pois kunnan alueelta suurempiin asutuskeskuksiin, mikä on puolestaan aiheuttanut huomattavaa alenemistä kunnan väkiluvussa. Kun samanaikaisesti myös yleinen syntyvyys on vähentynyt, on näiden yhteisenä seurauksena ollut mm. se, että kansakouluja on jouduttu lakkauttamaan kunnan alueella jo useita. Käytöstä poistettujen koulujen tilalle on tullut uusi organisaatiomuoto, koululaiskuljetus, joka onnistuakseen vaatii ennen kaikkea hyviä tieyhteyksiä kunnan eri osien välillä. Kun lähinnä tämän johdosta kunnan sisäisten tieyhteyksien parantamiseen on jouduttu kiinnittämään entistä enemmän huomiota ja yleisiä varoja, ovat sen johdosta kunnan kaikki alueet tulleet kunnallisten palvelujen saannissa tasavertaisimmiksi keskenään ja sen vuoksi ikään kuin lähentyneet toisiaan. Tämä on erikoisesti myönteisenä seikkana merkille pantava asia. Olosuhteiden muutokset ovat näin aikaansaaneet sen, että kuntalaiset ehkä haluavat nyt entistä enemmän koota voimansa yhteen ja samalla tuntea itsensä paremmin yhteenkuuluviksi kuin ennen. Tämä on varmaan tulevaisuudessakin onneksi koko Someron kunnan menestymiselle.

Elinkeinorakenteen muutosten johdosta on kunnallishallinto ryhtynyt voimakkaisiin kunnan kehittämispyrkimyksiin, jotta pois päin suuntautuvaa asukkaitten muuttoliikettä voitaisiin hillitä. Ainoaksi keinoksi on havaittu uusien työtilaisuuksien aikaansaaminen teollisuuden avulla. Teollisuuden osuus Someron suuressa maatalouspitäjässä onkin ollut aikaisemmin verrattain vähäistä, joten on tarvittu varsin lujia toimenpiteitä sen lisäämiseksi. Kuluneen vuosikymmenen loppupuolella ovat kunnan aktiiviset toimenpiteet vihdoin tuottaneet tuloksia ja uusia työtilaisuuksia on syntynyt kunnan alueelle ilahduttavan runsaasti. Tämä on puolestaan luonut uutta uskoa ja luottamusta kunnan asukkaisiin ja aiheuttanut selvästi lisääntyntä yrittämisenhalua kaikissa töissä ja toimissa. Niinpä asuntotuotantoa on suuresti lisätty, palveluelinkeinot ovat monipuolistuneet ja entisestään kehittyneet. Kaikkialla näkyy merkkejä siitä, että kunnan kasvu myönteiseen suuntaan tulee nopeasti voimistumaan. Tämä on luonnollisesti ilonsanomaa kaikille somerolaisille, sillä mitä vauraammaksi kuntamme saadaan, sitä parempi siellä on myös asua ja elää.

Näin vuosikymmenen päättyessä toivokaamme kaikki, että yhteisin ponnistuksin onnistumme Someron kunnan edelleen kehittämisessä, jotta voisimme olla iloisia ja ehkä ylpeitäkin sen menestymisestä aikana, jolloin kaikki kunnat kamppailevat taloudellisten pulmiensa kanssa sekä kilpailevat keskenään olemassaolon oikeutuksesta.

Toivotamme
kaikille
jäsenillemme
ja
asiakkaillemme
oikein

*Hyvää
Joulua*

E O R A S

Sommeron Joulu

1969